

VERS. 23. 23. PAX VOBISCU M, — ne timeatis, ego securus vos esse jubeo.

DEUS DEDIT VOBIS, — per me, cui id, Deo inspirante, jussit Joseph.

Metal- Discant hic rectores et principes, quomodo in
ter, in Josepho honores non mutant mores, sed in summo
honore matris fastigio pristinam relineant comitatem cum matri-
monio. Discant singuli, ubique et in omnibus Josephum virtutum semina spargere:
fuit enim ipse innocens in domo patris, patiens in adversis, fidelis in servitio, castus in tenta-
tione, sapiens in oculorum reservatione, pruden-
s in futurorum provisione, justus in fratrum castigatione, et nunc pius in ipsorum susce-
ptione.

Exem- Ita Villegisus, teste Nauclero, Zieglero et aliis,
pla. patre rhedario natus, ab Othone III subito prius
inter Electores adoptatus, ne se efferret, sibi crebro suggererat: « Vide quis sis, memento quis fueris. » Unde et rotas suo museo appingi curavit, hisque subscribi: « Villegis, prioris fortunam memor, quis nunc sis considera. » Hæc rota postmodum insigne archiepiscopati Moguntino fuit, atque ab Henrico II Imperatore confirmata.

Benedictus XI, ex paupere creatus Pontifex, cum matrem a matronis Romanis splendidiore cultu ornatam, ad se venientem videret, dissimulavit se eam agnoscere, ac monitus adesse matrem: « Egone, ait, matrem tam specioso amicum esse credam? non agnosco; matrem enim et pauperem scio et ignobilem. » Exiit ergo ipsa vestes sericas, ac suas pannosas induit; tum Pontifex eam amplexatus: « Hoc habitu, inquit, matrem reliqui, et talem libenter agnosco recipioque. »

Franciscus rex, captus a Carolo V, scripsit in pariete: « Hodie mihi, eras tibi. » Subscripsit Carolus: « Homo sum, nihil humani a me alienum puto. »

Gilimer, Wandalarum rex, captus et ductus a Justiniano in triumphum, risit, dixitque: « Rideo fortunæ vicissitudines, ut qui modo rex fuerim, jam serviam. »

THESAUROS, — pecuniam in saccis vestris occulto a me reconditam; hæc enim hebraice vocatur *מטמון* *matmon*, Chaldaice *mannon* et *manmona*, a radice *מטן* *taman*, id est, abscondit, recondidit.

PECUNIAM QUAM DEDISTIS MIHI — in pretium frumenti quod a me emistis.

PROBATAM EGO HABEO. — Hebraice est: *Pecunia vestra venit ad me, q. d.* Ego illam accepisse me fateor, et licet eandem occulte vobis reddiderim, acceptam tamen aestimo et computo, et perinde ac si eam haberem reputo.

VERS. 24. 24. LAVABUNT PEDES SUOS. — Hinc fursum patet
Hospiti- hospitibus olim ante mensam pedes lavari soli-
tus: idque tam in prandio, quam in cena; fuit
et soliti: enim hoc Josephi convivium prandium, non

cena, ut patet vers. seq. Sic servo Abraham hospitii apud Bathulem loti sunt pedes, supra cap. XXIV, vers. 32 (1).

29. VIDIT BENJAMIN. — Viderat prius, sed obiter et dissimulante, nunc ex professo cum intuetur et alloquitur. Unde hic aspectus lacrymas teneri amoris et pietatis illi excussit.

30. FESTINAVITQUE, — quasi ad aliud negotium evocatus (2).

32. ILLICITUM EST ENIM ÆGYPTI COMEDERE CUM HEBRÆIS. — Primo, quia Ægyptii partim ex superbia, partim ex superstitione aversabantur pastores et pecuarios, quales erant Hebræi. Secundo, quia oves, vituli, boves, quibus vesciebantur Hebræi, erant dii Ægyptiorum, que proinde occidere aut comedere eis non licebat, *Exodi* VIII, vers. 26; non quod in hoc convivio talia essent apposta, sed quod scirent Hebræos talibus vesci solere.

33. SEDERUNT. — Hinc patet morem sedendi in mensa esse antiquissimum; mos enim accumbendi, vel discumbendi, longe posterioris copit.

PRIMOGENITUS JUXTA PRIMOGENITA SUA, — q. d. Primogenitus, puta Ruben, primo loco sedit. Secundogenitus, puta Simeon, sedit secundo loco; tertius tertio; ultimogenitus, puta Benjamin, sedit ultimo. Videtur Joseph ipse hunc fratribus singulis dedisse ordinem, eosque per suum economum hoc ordine evocasse et collocasse in mensa; ideoque ipsi mirati sunt undenam ipse sciret ætatem et ordinem singulorum.

ET MIRABANTUR MINUS, — tum ob ordinem singulis in mensa apposite, juxta ætatem assignatum; tum ob humanitatem Josephi, qua e sua paropside singulis mittebat suam partem utrumque munus, ita tamen ut Benjamin minimus ceteris amplius acciperet, uti sequitur.

34. SUMPTIS PARTIBUS QUAS AB EO ACCEPERANT. — Hebræa clarius significat quod Joseph e sua mensa partem suorum ferculorum, honoris causa, miserit ad singulos fratres in alia mensa consistentes.

UT QUINQUE PARTIBUS EXCEBERET. — Videtur ergo Joseph quinque fercula amplius Benjaminio quam ceteris misisse; licet Josephus et Abulensis putent Josephum singulis fratribus misisse quinque fercula, sed ita ut Benjamin in singulis acciperet duplam portionem. Alii putant quod una eademque portio data sit singulis, sed Benjaminio quintuplo major et grandior.

Verum prius quod dixi, magis significat Hebræa. Voluit Joseph hæc ratione præ aliis honorare Benjaminum, utpote fratrem suum utrumque: cujus rei symbolice dat causam Alexan-

(1) Vers. 27. Pro *elementer* hebr. est *de pace*, id est, juxta multos, interrogabat eos quomodo valerent.

(2) Vers. 31. Cf. Plinium, lib. III, *epist.* 16, de dissimulatione Arrie loquentem: « Cum diu cohibite lacryme vincerent, prorumperentque, egrediebatur; tum se dolori dabat. Satiata, sicis oculis, composito vultu redibat. »

der Polyhistor, apud Eusebium, lib. IX, cap. ult.: Quia, inquit, Lia septem pepererat proles, Rachel duas tantum; ne itaque Rachel minor videatur esse Lia, hinc Joseph in filio ejus Benjamin, quinque ei partes addit, ut sic eam Liæ adæquet. Sicut enim Lia quinque prolibus Rachelum, ita Benjamin, et consequenter Rachel suos fratres ipsamque Liam eorum matrem, quinque partibus, sive missibus superabat in hac mensa Josephi.

Allegorice, Benjamin est S. Paulus ex tribu Benjamin oriundus, qui præ aliis Apostolis, sapientia, gratia, facundia, efficacia et zelo a Deo Jotatus est. Ita S. Ambrosius et Prosper. « Deducitur Benjamin, ait S. Ambrosius, lib. *De Joseph*, cap. IX, et bonis odoribus comitatus advenit portans secum resinam, etc. Talis enim Pauli predicatio, ut putrem aboleret affectum, corruptumque evacuet humorem disputationis suæ aculeo, urere magis ægra mentis viscera cupiens, quam secare. Incensum orationis, et casiam et guttam sepulture insignia esse, David nos docuit dicens: Myrrha, et gutta, et casia a vestimentis. Venit enim Paulus crucem Domini predicare. » Et cap. X: « Ideo in convivio pars ejus quintupliciter major effecta est, quod haberet superioribus anteferris non solum mentis prudentia, sed etiam militia corporis et gratia castitatis. »

ET INEBRIATI SUNT, — satiati sunt; exhilarati sunt, mero incaluerunt, citra tamen crapulam aut temulentiam; hæc enim continens et S. Joseph in sua mensa non permisisset; nec hæc re-

ceantur homines, sed, ut ait S. Augustinus, se mergunt diluvio. Audi Plinium lib. XIV, cap. XXII: Ex vino, inquit, et ebrietate oritur a pallor et genæ pendula, oculorum ulcera, tremula manus, labantesque pedes, et furiales somni, et iniquæ nocturna, preminique summum ebrietatis portentosa libido, ac jucundum usas. Postera die ex ore halitus foetidus, ac fere omnium oblivio morsque memoriæ, prudentiæ et mentis. » Adde damna temporis, pecuniæ et conscientiæ, de quibus dixi cap. XIX, in fine.

Præclare Alfonso, Aragoniæ rex, rogatus cur adeo ebrietatem detestaretur, respondit: « Quia scio furorom et libidinem ejus illas esse. Scio quantum gloriæ Alexandri Magni obfuerit ebrietas. »

Ebrietas ergo hæc fuit læta et largior vini potatio, qua mens non obruebatur, sed exhilarabatur: ita S. Hieronymus, Augustinus et Philo. Unde Græcum *πυθνα*, id est inebriari, dicitur, quasi *πυθνα* est *πυθνα*, quia post sacra veteres læti indulgebant poculis; vel potius *πυθνα* est *πυθνα*, id est, a remissione et relaxatione animi, etiam sapientis, que fit per suavitatem et hilaritatem vini paulo copiosius hausti. Ita Eustathius ex Athenæo.

Apposite dixit Anacharsis in vite esse tres botros, et tres calices. *Primus*, inquit, calix bibitur sanitatis; *secundus*, voluptatis; *tertius*, ebrietatis, injuriæ et insanie. Sperne voluptates, noceat vite. »

Apo-

phlegma

Anachar-

sis

da

CAPUT QUADRAGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Scyphum suum occulte in sacco Benjaminini poni jubet Joseph. Hinc Benjaminum quasi furem sibi in servum deposcit; pro eo se Judas, vers. 18, in servitutem offert.

1. Præcepit autem Joseph dispensatori domus suæ, dicens: Imple saccos eorum frumento, quantum possunt capere, et pone pecuniam singulorum in summitate sacci. 2. Scyphum autem meum argenteum, et pretium quod dedit tritici, pone in ore sacci junioris. Factumque est ita. 3. Et orto mane, dimissi sunt cum asinis suis. 4. Jamque urbem exierant, et processerant paululum: tunc Joseph accersito dispensatore domus: Surge, inquit, et persequere viros; et apprehensis dicito: Quare reddidistis malum pro bono? 5. Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, et in quo augurari solet: pessimam rem fecistis. 6. Fecit ille ut jussisset. Et apprehensis per ordinem locutus est. 7. Qui responderunt: Quare sic loquitur dominus noster, ut servi tui tantum flagitii commiserint? 8. Pecuniam, quam invenimus in summitate saccorum, reportavimus ad te de terra Chanaan: et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum? 9. Apud quemcumque fuerit inventum servorum tuorum quod quaeris, moriatur, et nos erimus servi domini nostri. 10. Qui dixit eis: Fiat juxta vestram senten-

tiam : apud quemcumque fuerit inventum, ipse sit servus meus, vos autem eritis innoxii. 11. Itaque festinato deponentes in terram saccos, aperuerunt singuli. 12. Quos scrutatus, incipiens a maiore usque ad minimum, invenit scyphum in sacco Benjamin. 13. At illi, scissis vestibus, oneratisque rursus asinis, reversi sunt in oppidum. 14. Primusque Judas cum fratribus ingressus est ad Joseph (necdum enim de loco abierat), omnesque ante eum pariter in terram corruerunt. 15. Quibus ille ait : Cur sic agere voluistis? an ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? 16. Cui Judas : Quid respondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut juste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum : eni omnes servi sumus domini mei, et nos, et apud quem inventus est scyphus. 17. Respondit Joseph : Absit a me ut sic agam; qui furatus est scyphum, ipse sit servus meus : vos autem abite liberi ad patrem vestrum. 18. Accedens autem propius Judas, confidenter ait : Oro, domine mi, loquatur servus tuus verbum in auribus tuis, et ne irascaris famulo tuo : tu es enim post Pharaonem 19. dominus meus. Interrogasti prius servos tuos : Habetis patrem, aut fratrem? 20. et nos respondimus tibi domino meo : Est nobis pater senex, et puer parvulus, qui in senectute illius natus est; cujus utrimus frater mortuus est : et ipsum solum habet mater sua, pater vero tenere diligit eum. 21. Dixistisque servis tuis : Adducite eum ad me, et ponam oculos meos super illum. 22. Suggestimus domino meo : Non potest puer relinquere patrem suum; si enim illum dimiserit, morietur. 23. Et dixisti servis tuis : Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam. 24. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum, narravimus ei omnia quae locutus est dominus meus. 25. Et dixit pater noster : Revertimini, et emite nobis parum tritici. 26. Cui diximus : Ire non possumus; si frater noster minimus descenderit nobiscum, proficiscemur simul : alioquin, illo absente, non audeamus videre faciem viri. 27. Ad quae ille respondit : Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. 28. Egressus est unus, et dixistis : Bestia devoravit eum; et hucusque non comparet. 29. Si tuleritis et istum, et aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum morere ad inferos. 30. Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum, et puer defuerit (cum anima illius ex huius anima pendeat), 31. videritque eum non esse nobiscum, morietur, et deducet famuli tui canos ejus cum dolore ad inferos. 32. Ego proprie servus tuus sim, qui in meam hunc recepi fidem, et spondei diens : Nisi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore. 33. Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei, et puer ascendat cum fratribus suis. 34. Non enim possum redire ad patrem meum, absente puero : ne calamitatis, quae oppressura est patrem meum, testis assistam.

Vers. 2. 2. SCYPHUM, etc. PONE IN ORE SACCI JUNIORIS. — Benjamin. Fecit hoc Joseph, ut hac ratione pertentaret animos fratrum, num invidere Benjamin, tanquam Rachelis filio, et tanquam ei, qui quintuplo majores partes in convivio acceperat, ut videlicet, si invidiam hanc persentiret per fratrum silentium et neglectum Benjamin, eum apud se retineret, ne quid in via fratres contra eum, uti olim contra se fecerant, molirentur. Sin vero amorem fraternum, per anxietatem et curam eum liberandi, ostenderent, eundem cum eis dimitteret. Ita Philo, Josephus, S. Chrysostomus, Theodoretus.

Vers. 5. 5. SCYPHUS QUEM FURATI ESTIS. — Nota : Joseph juste potuit suos fratres punire, hunc metum et terrorem eis inveniando, ob scelus in se commis-

sum, ut hac afflictione in se reversi, peccatum suum agnoscerent, uti reipsa fecerunt, inquit S. Augustinus. Benjaminum tamen ita affligere non potuit. Unde levis hic, et venialis in eum fuit calumnia, qua ei furtum scyphi impigit; verum ea in bonum Benjaminum fuit concinnata, ut dixi vers. 2, fuitque ea modici temporis, quam mox se patefaciendo maxima laetitia, maximisque beneficiis compensavit. Fuit quoque hic mendacium; nam Joseph haec non dixit tentando et interrogando, ut dixit illa cap. XLII, vers. 9, sed omnino asserendo. Fuit tamen hoc mendacium jocosum, non perniciosum.

Quod ergo S. Augustinus, Quest. CXXV, conatur Josephum excusare a mendacio, intellige, de serio et noxio.

Symbolice, sicut Joseph lusit cum Benjamin, quem initio quasi furem premere ac vincire velle se simulavit; postea vero totum id joco factum ostendit, eumque amplexans caeteris fratribus praetulit : ita Deus agit cum humilibus; contemni illos patitur, affligi, vexari; sed si humiliter et patienter ea ferant, blandiatur eis, eosque evahet, ut tanto flant gloriosiores, quanto fuere abjectiores. Ludus ergo Dei est humilitas.

Ludus Dei est humilitas. In quo AUGURARI SOLET. — Septuaginta, in quo augurio auguratur. Perperam ergo vertit R. Kimchi, pro quo augures consuluit.

Tradit Julius Sirenus, lib. IX De Fato, cap. XVII, Egyptios et Assyrios pelves (sic et scyphos, ut videtur) aqua replere, deinde certis verbis demonem advocare solitos, ac tum demonem instar sibilis ex aquis edidisse responsa ad ea, de quibus consulebatur. Rursum, demon subinde in aqua exprimebat speciem, vel imaginem rei, vel auctoris qui querebatur, uti et jam divini nostri auctorem furti, suis incantationibus in aqua representant et exoculant (1).

An et qualiter Josephus hoc scypho salutem dixerit, et auguratus sit? Dico, ergo Joseph talem hic se proficitur magum et divinum? Affirmat Calvinus, ideoque cum gravi simulatione contra religionem peccasse asseverat. Sed quis hoc credit de Josepho, qui propheta fuit piissimus ac sanctissimus? Respondet itaque S. Augustinus, Josephum hic loqui non serio, sed joculariter; sic enim videtur loqui vers. 15. Secundo, Theodoretus vult Josephum loqui interrogative, non assertive. Tertio, D. Thomas vult Josephum loqui, non ex sua, sed Egyptiorum opinione, qui Josephum vere putabant esse augurem (2). Sed haec non satisfaciunt h'ic versui et contextui.

Dico ergo, pro augurari, hebraice est נָחַשׁ nachas, quod significat praesagire et divinare, sive augurio, sive naturali sagacitate, puta conjectare, rimari et indagare. Unde Chaldaeus et Abenezra vertunt, probare. Joseph ergo hoc scypho, non vino plenum hospitibus suis propinando, naturaliter divinabat et explorabat hospitum suorum temperantiam, prudentiam, et arcana cordis (in vino enim est veritas), et hic explorabat quis fratrum in Benjaminum esset animus, ut dixi vers. 2. Sinebat tamen ipse fratres suos falli, ut putarent se vere et proprie esse augurem, ideoque verbo ambiguo usus est.

Anque non vixit Joseph? Sic augurium pro conjectatione capit Plinius lib. VII, epist. ad Cornelium Tacitum, cum ait : « Auguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortales fore. » Sic Aristoteles, problem. 9, sect. 33, sternutamentum vocat sacrum augurium sanitatis capitis, quia scilicet signum est, ca-

(1) De variis modis divinandi per cyathos, vide Rosenmulleri *das alt. und. neu. Morgenland*. P. I, num. 153, pag. 211; Wiseman, op. cit. Confer. 6.

(2) Rosenmullerus : « Praefectus domini Josephi, iusti heri, cujus videtur Indi conscius fuisse, sermonem accommodat ad rem insitutam. »

put bene valere, posse concoquere, et excernere superfluos et noxios humores; cum enim capitis calor humorem, spiritumque extraneum crudum et ventosum pervincit et expellit, tunc moveri solet sternutamentum (3).

15. Quid non sit similis mei in augurandi scientia. — « Augurandi, » id est, divinandi et conjectandi; hoc enim est Hebraicum נָחַשׁ nachas, ut dixi vers. 2, q. d. Cum Pharao, loquax Egyptus me ut augurem, id est, prophetam et divinum, agnoscat et colat, quomodo vos soli in hoc furto pulsatiss vos me meamque divinationem posse latere.

16. DEUS INVENTUM PECCATUM AOSTRUM. — Aliqui cum S. Augustino intelligunt peccatum venditionis Josephi. q. d. Quia nos Josephum in servitium vendidimus, hinc juste nunc subdimus servituti. Hoc in corde suo sentire potuit Judas, verum exterius ipsi Josepho de hoc peccato non loquitur, sed de peccato furti scyphi : de eo enim accusabat eos Joseph; unde de eodem Judas respondit, illud agnoscendo. Videtur ergo Judas respondit, illud agnoscendo. Videtur ergo Judas respondit, illud agnoscendo, quod Benjamin vere furatus esset scyphum, praesertim cum Benjamin deprehensus taceret, nec se defenderet. Aut certe in re ancipiti et dubia maluit Judas peccatum fratri ascribere, et humiliter veniam precari, itaque iram Josephi lenire, quum eandem magis concitare Benjaminum excusando, et vel expresse vel tacite culpam in Josephum ejusque famulos retorquendo, eisque fraudem, dolum et calumniam impingendo. Ex eo enim quod scyphus inventus erat in sacco Benjamin, praesumptio furti erat de Benjamin. Ita Abulensis. Vere S. Augustinus, *Sent.* 118 : « Melior est, inquit, in malis confessio, quam in bonis superba gloriatio (4). »

Quare rogatus Anachoreta quam potissimum ad caelum viam invenisset, respondit : « Si se homo semper accuset, » testis est B. Dorotheus, *doctrin.* 7. Ita S. Catharina Senensis alicuius humiles et illustres Sancti, ad omnia mala, quae sibi, proximis, aut reipublicae eveniunt, dicere solent : « Mea culpa hoc malum accidit (5). »

20. IPSUM SOLUM HABET MATER SUA. — Ipse solus ex matre superest; hebraice, *remansit solus matris suae*, quod etiam de mortua dicitur postea : mortua enim jam erat Rachel, mater Benjamin.

21. POSAM OCULOS MEOS SUPER ILLUM. — benigne cum aspiciam, benevolus illi ero, favebo, et fovebo illum; unde Septuaginta vertunt, *curam illius habebo*.

(3) Vers. 7. Pro ut hebr. est *profundum*, id est *absit*.

(4) Rectius, ut videtur, *invenire iniquitatem perinde est*, ac iniquitatis diu occultae ac impunitae poenas exigere.

(5) Constantini Josephi videtur fuisse, non ut illud daret fratribus, sed ut videret, quomodo erga patrem, et praecipue erga Benjaminum affecti essent, et an Benjamin similiter ut sibi olim in domo paterna infesti essent. Hoc scire volebat : poterantque fratres per hanc occasionem tuto animam suam aperire. Nisi enim patrem sincere amant, si Benjaminum invident, non recessant eum in Aegypto retinere propter culpam ab ipso contractam.

Vers. 30. 30. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 32. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus **Vers. 31.** sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

CAPUT QUADRAGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Joseph se fratribus aperit, eosque, vers. 17, cum muneribus ad patrem remittit, ut eum ad se adducant: ille, vers. 26, præ gaudio viz se capit.

1. Non se poterat ultra cohilere Joseph multis coram astantibus unde præcepit ut egredierentur cuncti foras, et nullus interesset alienus agnitioni mutuæ. 2. Elevavitque vocem cum fletu, quam audierunt Ægyptii, omnisque domus Pharaonis. 3. Et dixit fratribus suis: Ego sum Joseph; adhuc pater meus vivit? Non poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. 4. Ad quos ille elementer: Accedite, inquit, ad me. Et cum accessissent prope: Ego sum, ait, Joseph, frater vester, quem vendidistis in Ægyptum. 5. Nolite pavere, neque vobis durum esse videatur quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum. 6. Biennium est enim quod cepit fames esse in terra: et adhuc quinque anni restant, quibus nec arari poterit nec meti. 7. Præmisitque me Deus ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis. 8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum: qui fecit me quasi patrem Pharaonis, et dominum universæ domus ejus, ac principem in omni terra Ægypti. 9. Festinate, et ascendite ad patrem meum, et dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Joseph: Deus fecit me dominum universæ terræ Ægypti: descende ad me, ne moreris, 10. et habitabis in terra Gessen: erisque juxta me tu, et filii tui, et filii filiorum tuorum, oves tuæ, et armenta tua, et universa quæ possides. 11. Ibi que te pascam (adhuc enim quinque anni residui sunt famis), ne et tu pereas, et domus tua, et omnia quæ possides. 12. En oculi vestri, et oculi fratris mei Benjamin vident quod os meum loquatur ad vos. 13. Nuntiate patri meo universam gloriam meam, et cuncta quæ vidistis in Ægypto: festinate, et adducite eum ad me. 14. Cumque amplexatus recidisset in collum Benjamin fratris sui, flevit: illo quoque similiter flente super collum ejus. 15. Osculatusque est Joseph omnes fratres suos, et ploravit super singulos: post quæ ausi sunt loqui ad eum. 16. Auditumque est, et celebri sermone vulgatum in aula regis: Venerunt fratres Joseph, et gavisus est Pharaon, atque omnis familia ejus. 17. Dixitque ad Joseph ut imperaret fratribus suis, dicens: Onerantes jumenta, ite in terram Chanaan, 18. et tollite inde patrem vestrum et cognationem, et venite ad me: et ego dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ. 19. Præcipe etiam ut tollant plaustra de terra Ægypti, ad subvectionem parvulorum suorum ac conjugum; et dicito: Tollite patrem vestrum, et properate quantocius venientes. 20. Nec dimittatis quidquam de supellectili vestra, quia omnes opes Ægypti vestræ erunt. 21. Feceruntque filii Israel ut eis mandatum fuerat. Quibus dedit Joseph plaustra, secundum Pharaonis imperium, et cibaria in itinere. 22. Singulis quoque proferri jussit binas stolas: Benjamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis: 23. tantumdem pecuniæ et vestium mittens patri suo, addens et asinos decem, qui subveherent ex omnibus divitiis Ægypti, et totidem asinas, triticum in itinere, panesque portantes. 24. Dimisit ergo fratres suos, et proficiscentibus ait: Ne irascamini in via. 25. Qui ascendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem suum Jacob,

26. et nuntiaverunt ei, dicentes: Joseph filius tuus vivit, et ipse dominatur in omni terra Ægypti. Quo audito Jacob, quasi de gravi somno evigilans, tamen non credebat eis. 27. Illi e contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset plaustra, et universa quæ miserat, revixit spiritus ejus. 28. et ait: Sufficit mihi si adhuc Joseph filius meus vivit: vadam, et video illum antequam moriar.

Vers. 3. 3. EGO SUM JOSEPH. — Hæc vox inopina, quasi fulmen, ait Rupertus, perculit fratres, eosque attonitos, elingues et quasi amentes reddidit; a formidabili enim potentia Josephi, scelerei suo non nisi mortem meritam expectabant.

Allegorice S. Ambrosius, lib. *De Joseph*, cap. xii: « Quid, inquit, aliud tunc clamavit, nisi, Ego sum Jesus, cum Pilato diceret: Tu dicis, quia rex sum. Accedite ad me, quia ego ad vos appropinquavi, ut per carnis susceptionem facerem me vestræ consortem naturæ. » Et multo magis cum post resurrectionem se discipulis ostendit, dicens: « Nolite timere, ego sum. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. » Hæc S. Ambrosius. Vide et Hugonem Cardinalem.

Nota hic charitatem Josephi, qui usque ad mortem lesus, ultus est suam injuriam, tum oblivione et silentio; tum blanditiis, amplexibus, osculis, lacrymis et suspiriis; tum benedicta fratrum perpetuæque alimonia. « Osculabatur ergo singulos, et per singulos flebat, et irriguis lacrymis paventium colla perfundebat, itaque odium fratrum charitatis lacrymis abluibat, » inquit S. Augustinus, serm. 83 *De Tempore*. Disce a Josepho efficacissimum phyltrum esse, « ut ameris, ama. » Vere S. Chrysostomus, hom. 43 *ad Populum*: « Vis laudari? lauda alium. Vis amari? ama. Vis partibus primis potiri? cede illas prius alteri. »

Hoc phyltrum suis Constantinopolitæ Catholici inculcavit S. Gregorius Nazianzenus; dum enim ipsi ab Arianis, sub Valente Ariano Imperatore, vexati et oppressi, eo mortuo, sub Theodosio orthodoxo Imperatore par pari eis reddere, eosque paribus molestiis afflicere cogitarent, hæc ad eos dixit Nazianzenus: « Non hæc, mi greg, a nobis poscit Christus, neque sic Evangelium nos docet. Opportunitas modo nobis offertur convertendi eos, qui per errorem seducti sunt. Agnoscant edoceri delicta sua, procidant coram Domino, impietatem confiteantur, gregi nostro se immisceant. Hæc mea sit ultio, ut qui nos affecerunt injuriis, salutem consequantur, ac profiteantur esse præclara, quæ pridem persequebantur. Mites animis estote, filii. Cujus animus lenis ac tolerans est, is prudentia valet. Præstate illis beneficia qui vos odio persequantur, ac prorsus eis delicta remittite. Quod si animus vehementer exæstuat, neque coerceri se ira patitur, quod ab hoc alterum est præstate, ut hæc Christo permittatis, ac futuro tribunalî reservetis. Mea enim est ultio, ego rependam, ait Dominus. His diebus po-

pulum placavit, et in suam sententiam pertraxit, » uti narrat Gregorius presbyter in Vita Gregorii Nazianzeni. Ita S. Martinus Brictionem presbyterum, sum calumnialorem, noluit officio privare, dicens: « Si Christus passus est Judam, cur ego non patiar Brictionem? » testis est Severus Sulpicius, *Dialogo* 3.

Hoc phyltro, Martyres sæpe suos carnifices converterunt, dum eos a Deo punitos suis precibus sanitati restituerunt, ut patet ex Vita S. Agnetis resuscitantis Præfeti filium se invadentem; ex Vita S. Joannis et Pauli, qui Terentiani Præfeti filium a demone liberarunt; ex Vita S. Laurentii et Pergentini, qui carnifices suos obrigescentes, orando vigori restituerunt; ex Vita S. Sabini, qui Venustianum Præsidentem oculorum dolore perensum sanavit; ex Vita S. Potamiana, S. Christime, S. Anatolie, S. Eugenie, Dariae et aliorum plurimorum.

Nota secundo cum S. Chrysostomo: Joseph hic peccatum fratrum elevat, non per fatum aut Homeriam Aten, id est, deam, quæ mala et noxia inferre credita est a Gentilibus, sed per providentiam Dei, qui scelus eorum ordinavit in gloriam Josephi, et ipsorum publicumque bonum. Unde Joseph consolatur et hortatur eos ne doleant, aut se invicem propter hoc affligant, et se non dolente, sed gaudente; unde ait:

5. MISIT ME DEUS, — q. d. Deus per vestrum scelus, quo me vendidistis, misit et direxit me huc, ut vestre aliorumque fami prospicerem; quare non tam damnanda est vestra in me iniquitas, quam divina sapientie providentia et misericordia predicanda. Ita S. Chrysostomus.

6. NEC ARARI POTERIT, — visi tantum in paucis agris Nilo adjacentibus; ceteri enim steriles erunt, quia Nilus, qui Ægypto est instar pluviae, more suo non exundabit nec fecundabit agros.

BIENNIIUM EST ENIM. — Hinc patet res hæc gesta esse, fratresque et patrem Jacobum in Ægyptum descendisse anno 2 sterilitatis, cum Jacob esset 130 annorum, Joseph vero 39; nam anno ætatis 30 Joseph evectus est ad principatum: successerunt deinde 7 anni fertilitatis, et duo sterilitatis; erat ergo ipse hoc secundo anno sterilitatis 39 annorum, ac consequenter natus est ipse anno Jacobi 91; tolle enim 39 a 130, habebis 91, ut dixi superius. Hæc est basis et nodus chronologiæ hujus ætatis: unde sæpe repetenda.

8. NON VESTRO CONSILIO, SED DEI VOLUNTATE HUC MISSUS SUM. — « Voluntate » scilicet præsentiente « callationem meam, meique venditionem tantum

Vers. 31. 31. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 32. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 32. 32. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 33. 33. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 34. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 34. 34. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 35. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 35. 35. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 36. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 36. 36. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 37. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 37. 37. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 38. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 38. 38. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 39. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 39. 39. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 40. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 40. 40. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 41. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 41. 41. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 42. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 42. 42. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 43. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 43. 43. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 44. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 44. 44. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 45. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 45. 45. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 46. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 46. 46. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 47. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 47. 47. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 48. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 48. 48. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 49. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 49. 49. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 50. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 50. 50. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 51. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 51. 51. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 52. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 52. 52. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 53. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 53. 53. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 54. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

Vers. 54. 54. ANIMA, — vita patris pendet ex vita filii; si enim moriatur vel auferatur filius, morietur pater præ tristitia. 55. EGO PROPRIE, — ego peculiaris tibi servus sim, qui et robore et usu rerum tibi utilior ero, quam puer Benjamin.

permittente, ut per eam exaltaret: ita Suarez et alii passim. Unde non dicit: « Vos misistis me, » quia vos mittendo peccastis; sed, « Missus sum, » quia Deus est auctor passionis, æque ac patientie meæ, quæ vestrum scelus subii et toleravit; non autem est auctor actionis vestræ: hæc enim fuit peccatum. Sic de Christo ait Petrus, *Actor*, cap. II, 23: « Hunc definito consilio, et presentia Dei tradidit, per manus iniquorum affligentes interemistis. » Deceverat enim Deus passionem Christi, non autem crucifixionem Judæorum. Nam, ut aiunt Theologi, « actio (Judæorum) displicuit, passio (Christi) grata fuit » Deo.

QUI FECIT ME QUASI PATREM PHARAONIS. — « Patrem, » id est, rectorem, consiliarium, moderatorem. Joseph enim ita res omnes Pharaonis suo consilio ac prudentia regebat, ac si ejus fuisset pater. Ita Vatablus. Rursum, curabat frumentum et annonam toti aule, imo toti regno Pharaonis, ac si totius regni fuisset paterfamilias. Sic rex Tyri suum consiliarium intimum, puta Ithram, vocat patrem suum, II *Paralip.* II, 13. Et Aman vocatur pater Artaxerxis, *Esther* XIII, 6. Fuit ergo et pater regis, titulus honoris et dignitatis primæ, in oculis regum Tyri, Ægypti et Persidis, sicut apud Hispanos, Italos et Gallos est *æconomus*, quem *Majordomo* vocant, qui aule annonam aliæque necessaria curat, sicut paterfamilias curat domum suam. Ita Pineda, lib. V *De Salom.*, pag. 197. Pulchre S. Chrysostomus, *hom.* 64 in persona Joseph: « Illa, inquit, servitus hunc principatum mihi conciliavit, illa venditio in hanc me gloriam eiecit; illa afflictio hujus mihi occasio honoris fuit; illa invidia hanc mihi claritudinem peperit. Hæc nos non solum audiamus, sed et imitemur, et ita solemur eos qui nos afflixerunt, non imputantes eis quæ in nos ad miserunt, et omnia magna ferentes benevolentia, sicut ille admirandus. »

vers. 9. 9. **MANDAT,** — significat, nuntiat, optat: nec enim Joseph potuit, aut voluit proprie imperare patri suo (1).

vers. 11. 11. **NE ET TU PEREAS.** — Hebraice est *נָךְ תִּפְּרָא*, *ne tiffares, ne depaupereris*, id est, ne inopia et

(1) De terra *Gessen* situ dissentiant erudit. Juxta Michaelis, Gessentidis latus septentrionale a Philistea usque ad ostium Taniticum, ubi nunc est Damiat, ex porrigebatur. Ad occidentem vero hæc terra desertum Gofar complexa esse videtur, arenosum quidem et sterile, paucos tamen fonte. *Labens*, ac loca, in quibus oves pascerentur, nec minus illa, quæ Heliodorus in *Æthiopicis* descripsit circa Nilii ostia, buccolia, armentorum gregibus pascentis imprimis apta. Limes fuisse videtur ad occidentem non Nilus ipse, sed agri ad Nilum siti, qui arabantur. Porro a mari Mediterraneo, in confinis Palestine et Ægypti, id est, Raphia, linea ducenta est ad Hieropolim. Præterea dubium vix est, quin et magna pars Arabiæ, Ægyptiæ, Heroopolis et Heliopolis ad austrum sita, Gessentidis accessu fuerit. Metropolis Ægypti eo tempore erat vel Memphis, vel Tanis; utroque autem urbs est in vicinia ejus, quam descripsimus. Gessentidis sita erat. Cf. De Lahorde, *Communicative géogr.*, etc.

media labores, itaque pereas. Ita Chaldaeus et Vatablus.

18. MEDULLAM TERRÆ. — Hebraice est, *adipem* *vers. 18.* *terra*, id est fruges, et fructus terræ optimos et pinguisimos (2).

22. BINAS STOLAS. — Hebraice est, *vestes mutatorias*: ergo ut minimum binas, ut scilicet unam subinde cum altera commutare posset. Pluralis enim numerus apud Hebræos complectitur dualem.

Nota: Vestes mutatoriae ab Hebræis vocantur *Vestes pulchræ* et prestantes, quales in festis induimus, quando quotidianas viliores cum honestioribus commutamus: unde Noster « stolas » vertit.

TRECENTOS ARGENTEOS. — Trecentos florenos Brabanticos; argenteus enim siclus, sive stater, valebat et appendebat quatuor regales Hispanicos. De quo plura *Enchirid. xxx*, 43 (3).

24. NE IRASCAMINI IN VIA. — Hebraice est, *ne irascimini*, scilicet alter in alterum crimen in me admissum intorquentes et improprianes. Sicut paulo ante facere cœperat Ruben, dicens: « Numquid non dixi vobis: Nolite peccare in puerum, et non audistis me? En sanguis ejus exquiritur, » cap. XLII, 22. Ita S. Chrysostomus (4).

Moraliter S. Ambrosius, lib. *De Josepho*, cap. XIII: « Docet, ait, maxime in via fugiendam esse discordiam, ubi ipse viandi comitatus debet esse inviolabilis, et gratie habere consortium. »

26. QUASI DE GRAVI SONNO EVIGILANS. — Attenti-
vers. 26. tus et stupens, ut nec loqui, nec rem tantam intelligere, aut concipere posset: talis enim sunt qui subito evigilant; hebraice est, *cor ejus elanquit*, id est, tantam consolationem accepit, ut præ hebetia et admiratione cor pene deficeret, vitalis spiritus cessaret, itaque quasi in deliquium animi incidere (5).

17. REVIXIT SPIRITUS EJUS. — Instar ignis lucernæ, qui oleo deficiente emoriens infuso oleo reviviscit, ait S. Chrysostomus. Unde ipse ex Septuaginta legit, « reaccensus est senex (id est, inquit, « juvenis ex senex est factus ») decrepitis terram spectans. » Pari modo Jacob, cuius cor prius tam inopinatè et incredibilis rei, nuntique vestissimi admiratione elangueret, *vers. 26*, nunc videns plaustra, omnemque apparatus sibi a Jo-

(2) *Omnia bona Ægypti*, litter. *bonitatem Ægypti*, id est, optimum tractum Ægypti.

vers. 20. Alii habent *oculus veter non parcat vestis vestris* interpretantur: Nolite ita pretiosa et chara vestra suppellectilia ducere, ut ea relinquenda vobis non censeatis, præsertim si quid commode exportari non potest.

(3) *vers. 23.* Alii. hebr. vertunt, *patri autem suo misit sicut hoc*, id est tale munus quod sequitur, non ad præcedentia referentis.

(4) Alii: *Nihil timetis*, ne iter facientes tale quid verecundiam, quod vobis in priori itinere accidit.

(5) Alii *17* ex significatione verbi Syriaci et Arabici *frisers*, vertunt, *Foram ille hæc parum commoverunt*, Michaelis: *Scilicet iter: hinc iter hinc*.

sepho submissum; ad se rediit, credidit tam letum de Joseph superstitio nuntium, itaque quasi revixit; Chaldaeus vertit, *quævit Spiritus Sanctus super Jacob patrem ipsorum*; quia, ut explicat Hebraei, Spiritus Sanctus non manet in hominibus tristibus, dolentibus, melancholicis, ideoque torpidis et inanis, sed in alacribus, letis, strenuis, expeditis, qualis hic factus est Jacob: ac proinde recepit spiritum propheticum, ut patet cap. seq.,

vers. 4, quo hactenus morens caruerat. Ita ipsi, penes quos sit fides.

28. SUFFICIT MIHI. — Hebraice, *multum est mihi*, q. d. Abunde gaudeo, nuntius hic tam letus supererat vota et spes meas, non est quid amplius quod desiderem, vel optem. « Nunc juvenis ille crexit mentem meam, et fugavit senectutis infirmitatem, et robotavit rationem, » ait S. Chrysostomus, *hom.* 65.

CAPUT QUADRAGESIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob cum tota sua prosopia, quæ hic recensetur, proficiscitur in Ægyptum. Secundo, vers. 20, occurrit et excipit eum Joseph.

1. Profectusque Israel cum omnibus quæ habebat, venit ad Puteum juramenti, et mactatis ibi victimis Deo patris sui Isaac, 2. audivit eum per visionem noctis vocantem se, et dicentem sibi: Jacob, Jacob; cui respondit: Ecce adsum. 3. Ait illi Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui; noli timere, descende in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi. 4. Ego descendam tecum illuc, et ego inde adducam te revertentem: Joseph quoque ponet manus suas super oculos tuos. 5. Surrexit autem Jacob a Puteo juramenti: tuleruntque eum filii cum parvulis et uxoribus suis in plaustris quæ miserat Pharao ad portandum senem, 6. et omnia quæ possederat in terra Chanaan: venitque in Ægyptum cum omni semine suo, 7. filii ejus, et nepotes, filiae et cuncta simul progenies. 8. Hæc sunt autem nomina filiorum Israel, qui egressi sunt in Ægyptum, ipse cum liberis suis. Primogenitus Ruben. 9. Filii Ruben: Henoch et Phallu et Hesron et Charmi. 10. Filii Simeon: Jammuel et Jamin et Ahod, et Jachin et Sohar, et Saul filius Chanaanitidis. 11. Filii Levi: Gerson et Caath et Merari. 12. Filii Juda: Her et Onan et Sela et Phares et Zara. Mortui sunt autem Her et Onan in terra Chanaan: nati sunt filii Phares, Hesron et Hamul. 13. Filii Issachar: Thola et Phua et Job et Semron. 14. Filii Zabulon: Sared et Helon et Jabele. 15. Hi filii Lia, quos genuit in Mesopotamia Syriæ cum Dina filia sua. Omnes animæ filiorum ejus et filiarum, triginta tres. 16. Filii Gad: Sephion et Haggi et Sumi et Esebon et Heri et Arodi et Areli. 17. Filii Aser: Jamme et Jesua et Jessui et Beria, Sara quoque soror eorum. Filii Beria, Heber et Melehiel. 18. Hi filii Zephæ, quam dedit Laban Liae filiae suæ, et hos genuit Jacob, sedecim animas. 19. Filii Rachel uxoris Jacob: Joseph et Benjamin. 20. Nati sunt Joseph filii in terra Ægypti, quos genuit ei Aseuath, filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos: Manasses et Ephraim. 21. Filii Benjamin: Bela et Bechor et Asbel et Gera et Naaman et Echi et Ros et Mophim et Ophim et Ared. 22. Hi filii Rachel quos genuit Jacob: omnes animæ, quatuordecim. 23. Filii Dan: Husim. 24. Filii Nephtali: Jasiel et Guni et Jeser et Sallem. 25. Hi filii Balæ, quam dedit Laban Racheli filiae suæ, et hos genuit Jacob: omnes animæ, septem. 26. Cunctæ animæ, quæ ingressæ sunt eum Jacob in Ægyptum; et egressæ sunt de femore illius, absque uxoribus filiorum ejus, sexaginta sex. 27. Filii autem Joseph, qui nati sunt ei in terra Ægypti, animæ duæ. Omnes animæ domus Jacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta. 28. Misit autem Judam ante se ad Joseph, ut nuntiaret ei, et occurreret in Gessen. 29. Quo cum pervenisset, juncto Joseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: vidensque eum, irruit super collum ejus, et inter amplexus flevit. 30. Dixitque pater ad

Joseph : Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam, et superstitem te relinquo. 31. At ille locutus est ad fratres suos et ad omnem domum patris sui : Ascendam, et nuntiabo Pharaoni, dicamque ei : Fratres mei, et domus patris mei, qui erant in terra Chanaan, venerunt ad me : 32. et sunt viri pastores ovium, curamque habent alendorum gregum : pecora sua, et armenta, et omnia quæ habuere potuerunt, adduxerunt secum. 33. Cumque vocaverit vos, et dixerit : Quod est opus vestrum ? 34. Respondebitis : Viri pastores sumus servi tui, ab infantia nostra usque in præsens, et nos et patres nostri. Hæc autem dicebis, ut habitare possitis in terra Gessen : quia detestantur Ægyptii omnes pastores ovium.

Vers. 1. 4. AD PUTEUM JURAMENTI, — in Bersabee, ut habent Hebræa; Bersabee enim hebraice significat puteum juramenti, ut dixi cap. xxi, vers. 31.

Vers. 2. 3. NOLI TIMERE. — Poterat Jacob timere iter in Ægyptum: Primo, ob incommoda tam longi itineris, neve, ipse utpote senex, in via moretetur antequam Joseph cerneret. Secundo, ne sui Ægyptiorum vitia imbiberent. Tertio, ne in Ægypto sedes figerent sui posteris, quibus a Deo promissa erat Chanaanæ, itaque Dei promissa irriterent, Deumque offenderent. Unde hunc metum eximit ei Deus, vers. 4. Nona ergo fuit hæc triulatio Jacobi, sed quam Deus de more, mox sua apparitione et consolatione dispulit.

Vers. 4. 4. EGO DESCENDAM TECUM. — ego tibi viæ comes, imo dux ero, ducam te tuosque in Ægyptum; indeque suo tempore reducam, te mortuum, tuos vero posteros vivos. Pie S. Ambrosius, lib. II De Jacob, cap. ix : « Quid igitur, inquit, ei deerat, cui Deus aderat? Quis tam potens in suo domicilio, quam iste in alieno? quis tam abundans in ubertate, quam iste in fame? Quis tam fortis in juventute, quam iste in senectute (in eo enim, ut idem ait cap. viii, certabant impigra vivacitas juvenutis et tranquillitas senectutis)? Quis tam astuosus in negotio, quam iste in otio? Quis tam velox in curriculo, quam iste in lectulo? Quis tam lætus in flore adolescentiæ, quam iste in mortis confinio? Quis tam dives in regno, quam iste in peregrino loco? Denique reges benedicebat. Et quis pauperem dicat, cujus conversatione dignus orbis terrarum non fuit? et ideo conversatio ejus erat in celo. » Et : « Quid beatius quam Deum ipsum habere comitem itineris? » ait S. Chrysostomus, hom. 63.

JOSEPH QUOQUE PONIT MANUS SUAS SUPER OCULOS TUOS, — q. d. Joseph tibi morientis oculos claudet, ac consequenter relinquit illic Joseph superstitem. Hinc patet priscus Hebræorum mos, quo charissimis charissimis suis morientibus oculos clauderent. Id ipsum postea imitati sunt Greci et Romani. Unde queritur Euryali mater apud Virgilium, Æneidos XI :

Nec te, tua funera, mater Produxit, pressive oculos, aut vulnera lavi.

Illud quoque rogat deos Penelope scribens ad

Moribus charissimis oculos claudere antiquissimi.

Ulysses, ut Telemachus filius utriusque parentis oculos clauderet; sic enim ait apud Ovidium:

Di, precor, hoc jubeant, ut emittibus ordine fati, Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

7. FILIE. — Jacob unicam habebat filiam, Dinam; filias ergo hic vocat, tum Dinam, tum nurus suas, puta uxores filiorum suorum.

8. QUI INGRESSI SUNT IN ÆGYPTUM. — Vel pedibus suis, vel pedibus parentum, in quibus adhuc latebant. Nomine enim ingressus hic continetur omne tempus, quod ab ingressu Jacobi usque ad mortem Josephi decurrit, uti jam patebit.

IPSE (scilicet Jacob) CUM LIBERIS SUIS. — Supple descendit in Ægyptum. Ita Hebræa.

12. HESRON ET HAMUL. — Hi nati sunt postea in Ægypto, ut patet ex dictis, cap. xxxviii. Dicuntur tamen cum Jacob in Ægyptum descendisse, non in sua persona, sed in lumbis Phares patris sui, in quibus adhuc latebant. Nam, ut recte annotavit S. Augustinus, descensus hic et ingressus Jacobi in Ægyptum, complectitur quoque annos 17 vite ejus in Ægypto; imo et annos reliquos vite Josephi, puta 71, quia vocante et procurante Josepho descendit Jacob in Ægyptum.

Nota : Præ filiis Zare numentur hic filii Phares, quia ex Phares et Hesron descenderunt reges Juda, et Christus Dominus (1). OMNES ANIMÆ FILIORUM EJUS. — « Animæ, » id est nati, geniti, puta filii et nepotes : nam Hesron et Hamul erant nepotes, non filii Jacobi; est synecdoche.

15. TRIGINTA TRES, — computata et ipsa Lia; Vers. 19

(1) In hac genealogia exhibenda, Moses non hoc solum videtur spectasse, ut non nisi ens Jacobi posteros, qui cum eo in Ægyptum migraverunt, recenseret; verum consilium ejus simul et hoc fuit, ut tum Judæam posterorum Jacobi genealogiam hoc mo loco, tum præterea numerum eorum omnium, qui et Jacobi prosapia in Ægyptum venerunt, exhiberet, sive una cum Jacobo, sive ante eum, ut Josephus, illic venerint, sive denique post Jacobi demum adventum illic nati fuerint. Quæ quum ita sint, nihil jam difficultatis habebit, quod in hoc catalogo, vers. 20, Josephi filii in Ægypto nati, et hoc nostro versu 12 Pherezi filii, Chezon et Chamul, recensentur, qui Jacobo in Ægyptum sese conferente vix jam nati esse poterant.

aut potius ipso Jacobo cum suis filiis et filia Dina. Lia enim non videtur ingressa in Ægyptum, sed ante fuisse mortua; sepulta est enim in flebron, ut patet cap. xlix, vers. 31. Ab hoc numero rejiciuntur Her et Onan, utpote mortui.

Vers. 21. 21. FILII BENJAMIN. — Numerantur hic decem filii Benjamin, ex quibus aliquos ipse postea genuit in Ægypto. Nam hoc tempore quo descendit in Ægyptum, Benjamin erat tantum 24 annorum; unde non poterat tot genuisse filios. Rursum, non omnes hi fuere filii, sed aliqui nepotes Benjamin: nam expresse Septuaginta habent : Gera autem genuit Arad. Arad ergo non fuit filius, sed nepos Benjamin, ex filio Gera.

Ros. — Theodoretus et Procopius putant a Ros Romanos descendere et nominari; sed errant : nam Romani a Romulo nomen et originem acceperunt.

ARAD. — Ab hoc descendunt Aradii, inquit Procopius. Verum verius est Aradios descendere ab Aradio, filio Chanaan, uti dixi cap. x, vers. 18; Aradii enim fuerunt Chanaanæ, non Judæe, æque ac Sidoni, Tyrii, Bibili, alique Aradii vicini.

Vers. 25. 25. CUNCTI ANIMÆ, — cuncti homines, omnes proles; est synecdoche. Sic homines viles vocamus viles animas; e contrario Lucanus fortes animas, vocat viros strenuos in bello cæsos, cum ait :

Vos quoque qui fortes animas, belloque preterpatis

hoc nota, ne quis ex hoc loco colligat animas hominum, æque ac brutorum, nasci ex traduce, puta ex semine et anima parentum, cum fides doceat animam hominis a solo Deo creati et infundi homini; ideoque immortalis est, uti dixi cap. xxxvii, vers. 33.

EGRESSÆ SUNT DE FEMORE, — puta de genitalibus, quæ sunt inter femora; est metonymia. Secundo, proprie « de femore, » quia, ut ait Franciscus Valesius, Sacra Philosoph. cap. iii, vere in femore sunt tres venæ seminales, quæ ortæ ex lumborum venis, antequam in crura descendant, viris per femora in scrotum, mulieribus in uterum recurrunt, et fecundioris seminis partem subministrant; atque inde Num. v, 21, in maledictione adulteræ dicitur : « Utero tumescente, putrescat femur tuum, » q. d. Femore quo abusa es, puniaris, ut femur quo luxuriata es, putrescat, utque sterilitate et putredine plectaris, quæ filios quævisisti ex adulterio.

SEXAGINTA SEX, — in hoc numero non continetur Jacob, utpote parens omnium, nec Joseph et filii ejus, utpote qui jam erant in Ægypto.

Vers. 27. 27. SEPTUAGINTA. — Hic annumeres oportet ipsum Jacobum et Josephum cum duobus ejus filiis : sic enim reperies septuaginta.

Dices : Quomodo ergo Septuaginta et ex eis S. Lucas, Actor. vii, 14, numerant 73?

Respondeo, ipsi addunt et annumerant Josepho Manassis filium Machir, et nepotem Galaad.

An 70. 73.

Rursum, Ephraim filios, Satalaam et Jaam, ac nepotem Edem, qui fuit filius Satalaam; his enim additi sunt 73. Hi autem adduntur, quia hi nati sunt vivente adhuc Josepho avo, ut patet Genes. cap. l, vers. 22. Nam descensus hic et ingressus Jacobi in Ægyptum, extendit se usque ad mortem Jacobi et Josephi, ut dixi vers. 8. Ita S. Augustinus, lib. XVI De Civit. cap. xl.

Quæres, cur hi potius nepotes Josephi, quam aliorum fratrum in hoc catalogo numerentur? Respondet primo, S. Augustinus, quia Joseph fuit causa descensus Jacobi et fratrum in Ægyptum.

Secundo, sicut Moses computat nepotes Judæ, sic Septuaginta computant nepotes Josephi, quia hi duo successerunt in primogenitum Rubeni; unde horum posterii obtinuerunt regnum Juda et regnum Israel. Ex Joseph enim, puta ex Ephraim, orti sunt reges Israel, ex Juda reges Juda.

Tertio, quia Joseph fuit princeps fratrum, imo princeps Ægypti.

Quarto, quia Jacob filios Josephi in suos filios adoptavit, uti videbimus cap. xlviii. Porro, numerat hic stirpem Jacob, ut ostendat quam illa in Ægypto creverit, quem impleta sit Dei promissio : « In gentem magnam faciam te ibi, » vers. 3. Nam in Ægyptum ingressi sunt tantum 70 cum Jacob, egressi vero cum Mose sexcenta fere millia pedum, absque parvulis et mulieribus, Exodi xii, 37. Ita S. Chrysostomus (1).

34. PASTORES SUMUS. — Nota Josephi modestiam, prudentiam, simplicitatem. Modestiam, quia, in aula Pharaonis, scri cupit se esse fratrem pastorum. Prudentiam, quia fratres in aula habere non satagit, ne alioquin moribus corrumpantur. Simplicitatem, quia fratres ad status non evehit, sed in arte pastoritia, quam callebant, conservat. Longe aliter faciunt homines, qui cum humilimi generis sint, tamen nobiles videri volunt, quique ad status evecti, suos pariter, licet ineptos, evehant, cum suo, familia et republica damno, dedecore, periculo.

Solos ergo in Gessen fratres suos habitare voluit Joseph : tum ut ab Ægyptiorum commercio et vitis essent sejuncti; tum ut inde facilius ex Ægypto egredi, et duce Mose in Chanaan regredi possent.

Similis Josepho hac in parte fuit Phocion, qui cum a rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudicaret, legatice hortarentur accipere, saltem ut liberis suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate paternam tueri gloriam, respondit : « Si mei similes erunt, idem hic agelus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit : sin dissimiles sint futuri, nolo meis impensis illorum alii-averge luxuriam, » uti narrat Probus in ejus Vita. Idem, munus offerente Meryllo Anlipatri præfecto, respondit : « Alexandri

(1) Vers. 30. Hebr. moriar hac vice, id est, lætus moriar.

Israelitis incrementum sunt Ægyptum?

Vers. 34.

Magni munera recusavi; Antipater non est praestantior Alexandro. » Instanti Menyllo, ut saltem pro Phoco filio ea caperet, respondit: « Phoco, si mutata vita ad frugem redeat, sufficiet patrimonio; nam, ut nunc se gerit, nihil ei satis est. » Similior et illustrior fuit Theodosius Imperator, qui cum ad scholam venisset, Arcadiumque et Honorium filios, magnifice sedentes, Arsenium vero praecceptorem stantem vidisset, illos insignibus principum nudavit, addiditque, si tales se praebent, ut mores ad disciplinam Dei que leges componeret, propensum se fore, ut eis imperium traderet ad reipublicae commodum: sin mi-

nus, conducibilius esse dixit, ut sic privati vitam exigerent, quam doctrina nulla, cum periculo imperarent; testis est Nicephorus, lib. XI Hist. cap. XXIII.

DETESTANTUR AEGYPTI OMNES PASTORES OVIVM, — *Aegypti* cur pas-
tores ovium detestantur?
quia pastores solent occidere et comedere carnes suarum ovium et pecudum, quas Aegyptii pro diis colebant, ut patet *Exod.* viii, 26. Alebant tamen Aegyptii oves et boves, ut patet cap. seq., vers. 17, non ad esum, sed primo, ad lanam et lac; secundo, ad suam oblectationem; tertio, ad stercoreationem agrorum; quarto, ut aliis gentibus eas dividerent.

CAPUT QUADRAGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Joseph patrem et fratres Pharaoni sistit, qui eis dat terram Gessen. Secundo, vers. 15, Aegyptii in fame, pro frumento pecora agrosque Josepho et Pharaoni dividendum. Tertio, vers. 27, Jacob moriens adjurat Josephum, ut se sepeliat in Chanaan.

1. Ingressus ergo Joseph nuntiavit Pharaoni, dicens: Pater meus et fratres, oves eorum et armenta, et cuncta quae possident, venerunt de terra Chanaan: et ecce consistunt in terra Gessen. 2. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros constituit coram rege: 3. quos ille interrogavit: Quid habetis operis? responderunt: Pastores ovium sumus servi tui, et nos, et patres nostri. 4. Ad peregrinandum in terra tua venimus: quoniam non est herba gregibus servorum tuorum, ingravescente fame in terra Chanaan, petimusque ut esse nos jubeas servos tuos in terra Gessen. 5. Dixit itaque rex ad Joseph: Pater tuus et fratres tui venerunt ad te. 6. Terra Aegypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, et trade eis terram Gessen. Quod si nosti in eis esse viros industrios, constitue illos magistros pecorum meorum. 7. Post haec introduxit Joseph patrem suum ad regem, et statuit eum coram eo, qui benedicens illi, 8. et interrogatus ab eo: Quot sunt dies annorum vitae tuae? 9. Respondit: Dies peregrinationis meae centum triginta annorum sunt, parvi et mali, et non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. 10. Et benedicto rege, egressus est foras. 11. Joseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegypto in optimo terra loco, Ramesses, ut praeciperat Pharaon. 12. Et alebat eos, omnemque domum patris sui, praebens cibaria singulis. 13. In toto enim orbe panis deerat, et oppresserat fames terram, maxime Aegypti et Chanaan. 14. E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti, et intulit eam in aerarium regis. 15. Cumque defecisset emptoribus pretium, venit cuncta Aegyptus ad Joseph, dicens: Da nobis panes; quare morimur coram te, deficiente pecunia? 16. Quibus ille respondit: Adducite pecora vestra, et dabo vobis pro eis cibos, si pretium non habetis. 17. Quae cum adduxissent, dedit eis alimenta pro equis et ovibus, et bobus, et asinis: sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum. 18. Venerunt quoque anno secundo, et dixerunt ei: Non celabimus dominum nostrum, quod deficiente pecunia, pecora simul defecerunt: nec clam te est, quod absque corporibus et terra nihil habeamus. 19. Cur ergo moriemur te vidente? et nos et terra nostra tui erimus: eme nos in servitutem regiam, et praebe semina, ne pereunte opere redigatur terra in solitudinem. 20. Emit igitur Joseph omnem

terram Aegypti, vendentibus singulis possessiones suas pro magnitudine famis. Subiecitque eam Pharaoni, 21. et cunctos populos ejus a novissimis terminis Aegypti usque ad extremos fines ejus, 22. praeter terram sacerdotum, quae a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis praebentur, et ideo non sunt compulsi vendere possessiones suas. 23. Dixit ergo Joseph ad populos: En ut cernitis, et vos et terram vestram Pharaon possidet: accipite semina, et serite agros, 24. ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabit: quatuor reliquas permitto vobis in sementem, et in cibum familiis et liberis vestris. 25. Qui responderunt: Salus nostra in manu tua est, respiciat nos tantum dominus noster, et facti serviemus regi. 26. Ex eo tempore usque in praesentem diem in universa terra Aegypti, regibus quinta pars solvitur, et factum est quasi in legem, absque terra sacerdotali, quae libera ab hac conditione fuit. 27. Habitavit ergo Israel in Aegypto, id est, in terra Gessen, et possedit eam, auctusque est et multiplicatus nimis. 28. Et vixit in ea decem et septem annis, factique sunt omnes dies vitae illius centum quadraginta septem annorum. 29. Cumque appropinquare cerneret diem mortis suae, vocavit filium suum Joseph, et dixit ad eum: Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo; et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non sepelias me in Aegypto; 30. sed dormiam cum patribus meis, et auferas me de terra hac, condasque in sepulcro majorum meorum. Cui respondit Joseph: Ego faciam quod jussisti. 31. Et ille: Jura ergo, inquit, mihi. Quo jurante, adoravit Israel Deum, conversus ad lectuli caput.

Ver. 2. 2. EXTREMOS QUOQUE FRATRUM QUINQUE VIROS. — Hebraice est, de extremitate fratrum suorum accepit quinque viros, q. d. Joseph non studiose seligit inter fratres, hunc illumve et medio fratrum designando, sed quoniam extremos, et maxime obvios accepit. Ita Valabius.

Secundo, Lyranus, Abulensis et Thomas Anglicus, « extremos » interpretantur, praestantissimos.

Tertio, Hebraei, Oleaster, Hamerus et Pererius per extremos intelligunt viliores et abjectiores quoad speciem: hos enim ostendit Joseph Pharaoni, non autem speciosiores et elegantiores, ne eos Pharaon in anam aut militiam suam allegaret, quod nolebat Joseph, ne scilicet fratres sui fide et moribus Aegyptiorum imbuerentur. Primus sensus est simplicissimus, maximeque respondet phrasi Hebraeae (1).

Ver. 4. 4. NON EST HERBA GREGIBUS. — Si ita erat in Chanaan, cur non et in Aegypto? Erat enim haec communis et publica siccitas et sterilitas. Respondet Abulensis disparum esse rationem Chanaanese et Aegypti, quia Aegyptus fossis multis ex Nilo ductis irrigua est: hisce autem caret Chanaan. Addit S. Augustinus, *Quest.* CLX, paludes Aegypti per se satis humiditas esse: ita ut quo Nilus minus exundat, eo illa magis gramine abundet: quo vero Nilus magis exundat, eo illa minus graminis profertur.

Ver. 6. 6. IN CONSPECTU TEO EST, — q. d. Offero tibi to-

lam Aegyptium, elige partem quam voles pro patre tuo.

CONSTITUTE ILLOS MAGISTROS PECORUM. — Ita reipsa factum esse asserunt Philo et Josephus.

7. BENEDICENS ILLI, — saltans et fausta precatus Pharaoni, dicendo, verbi gratia: Rex in aeternum vive, Deus te sospitet, tibi benedicat. Simile est vers. 10. Vide de hac phrasi Martinum de Roa, lib. I *Singularium*, cap. ix.

9. DIES PEREGRINATIONIS VITAE MEAE, — quia saepe Jacob mutavit solum. Nam ex Chanaan ivit in Mesopotamiam, inde rediens rursus pro Chanaan peregrinatus est, ita ut tota vita ejus videtur fuisse continua peregrinatio. Notat S. Augustinus, et S. Hieronymus, justos in hac vita esse peregrinos, quia patriam habent oculum; e contrario peccatores vocari et esse habitatores terre. Vide dicta ad Hebraeos, cap. xi, vers. 13, et hic cap. xii, vers. 1, in fine.

CENTUM TRIGINTA ANNORUM. — Hoc anno 130 Jacobi, Joseph erat 39 annorum, Ruben vero 46, Simeon 43, Levi 44, Judas 43, ut patet ex dictis cap. xxix et xxx. Hinc rursus patet descensum hunc Jacobum in Aegyptum, contigisse 213 annis post vocationem Abraham ex Chaldea in Chanaan: cum enim eo vocatus est Abraham, erat 75 annorum; centesimo vero Abraham anno natus est Isaac; Isaac anno sexagesimo genuit Jacobum; Jacob descendens in Aegyptum, contigisse 130 annorum. Si ergo ad hos 130 annos Jacobi, addas illos 23 Abraham usque ad natum Isaac, et illos 60 Isaac usque ad natum Jacob, habebis annos 213 jam dictos.

(1) Rosenmullerus: Et de extremitate fratrum suorum, id est, e summa et numero eorum. Cf. supra xix, 4.

PARVI. — Hebraice, pauci sunt, scilicet si comparantur cum longe pluribus annis Isaac, Abraham, Thare et aliorum parentum meorum.

Moraliter discite hic, quam brevis sit omnis hujus vite longevitas. In vitam enim ea lege omnes nascimur, ut parum in ea commorati, protinus exeamus, illudque Davidis ad Ethai hic usurpare liceat: Heri venisti, et hodie compelleris nobiscum egredi. « Quid aliud, ait S. Augustinus, est vita, quam cursus ad mortem? » et S. Nazianzenus:

Ipsam quod vivo, est veluti rapidissimus annis, Qui sursum exortens semper ad ima fluit.

Id est rursum: « A tumulto, ait, tumultum peto, » scilicet ab utero matris ad sepulcrum tendo; quin et Seneca, epistola 59: « Quotidie, inquit, demittitur aliqua pars vite, et tum quoque cum crescimus, vita decrescit: hunc quem agimus diem, cum morte dividimus: mox ut in vitam ingredimur, statim alia porta exire incipimus. » He nunc mortales, esse, honores, prædia accumulata, eras morituri.

MALI, — id est miseri, laboriosi, erummosi. Sic Christus ait: « Sufficit diei malitia, » id est miseria, « sua. » Ut enim alia taceam, Jacob primo, ob iram fratris Esau sibi necem machinantis, coactus fuit, relicta patria, solus, ut pauper, fugere in Haran. Secundo, in Haran per 20 annos durissime servivit Labano, Genes. XXI. Tertio, ingenti metu percussus fuit, valdeque laboravit, ut placaret Esau occurrentem sibi cum 400 viris, Genes. XXXII. Quarto, afflictus fuit stupro Dinæ, et strage Sichimis a filiis suis illata, timuitque ne a Chanaanæis irruentibus opprimeretur, Gen. XXXIV. Quinto, percussit eum mors Rachelis. Sexto, contristavit eum incestus Ruben cum Bala uxore sua, Genes. XXXV. Septimo, Joseph venditus, et perditus per 23 annos, eum mire afflixit. Octavo, Simeon in carcere detentus, et Benjamin abductus in Ægyptum, animum ejus sauciarunt. Nono, cum, ob famis necessitatem, jam decrepitu, ex Chanaan sibi suisque promissa, debuit proficisci in Ægyptum, sibi et patribus invisam, indoluit.

10. BENEDICTO REGE, — salutato rege, et vale ei dicto: benedicere enim hic est salutare et valedicere, ut dixi vers. 7. Sic Joab benedixit, id est valedixit David, II Reg. cap. XIV, vers. 21. Sic IV Reg. cap. IV, vers. 29, Eliseus jubet Giezi, ut neminem per viam salutet, ubi Hebræa habent, ut neminem benedicit: cum enim abeuntis dicimus vale, hoc ipso valeditudinem bonam apprecantes, alteri quasi benedicimus: benedicere enim est bene precari, sive bona et fausta apprecari.

11. RAMESSES. — In illa regione Gessen, in qua postea Israelitæ exstruxerunt urbem, quam Ramessem vocaverunt. Ita S. Hieronymus (4).

(1) Vers. 12. In hebr. est, ad os infantis, id est, vel usque ad parvulos; vel, secundum modum parvulorum, seu singulari ut parvulis demensum suum dedit.

Novum præcipue a ramam et alibi dicitur in colli.

Vers. 10. Benedictio cere pro salute in Scriptura frequens.

Vers. 11.

13. TOTO ORBE. — Magna orbis parte, puta toto Oriente, qui est quasi orbis Chanaanæ et Ægypti, eam cingens et ambiens. Est hyperbole. Hebraice est, « tota terra, » quod non bene Vatablus ad solam Ægypti terram restringit.

14. INTULIT EAM IN ERARIUM. — nihil inde sibi reservans, ait Philo. Vide quam Joseph alienus fuerit a nostri tævi peculatu, quamque non suis, sed publicis commodis studaverit.

15. PANES. — frumentum, ex quo pinsamus panes.

18. ANNO SECUNDO. — ab adductis et venditis pecoribus, qui fuit quartus vel quintus ab inchoata fame.

19. EME NOS IN SERVITUTEM. — Famis enim causa licet, non tantum seipsum, sed et proles vendent in servitutem (2).

22. PRÆBE SEMINA. — Ergo aliquid tum seri adhuc poterat, puta in agris Nilo adjacentibus.

PRÆTER TERRAM SACERDOTUM. — Nota: Hanc immunitatem a tributo suis idolorum sacerdotum concessit Pharaon, uti exprimitur Hebræa, Chaldaea et Septuaginta, non Joseph unius veri dei cultor, ut vult Theodoretus; nisi dicas, Joseph eam illis concessisse, non quatenus sacerdotes erant idolorum, sed quatenus Philosophi erant, et magistri sapientiæ et astrologiæ; ideoque carnis, vino, ovis, lacte, conjugio omnibusque mundi negotiis tota vita abstinabant, ut ait S. Hieronymus, lib. I Contra Jovinianum. Forte etiam Joseph eos docuit verum unius Dei cultum, uti innotuit Psaltes, Psalms. civ, vers. 22. Nota hunc locum pro verorum sacerdotum Christi immunitate a vectigalibus: si enim hanc Gentilibus suis concessit Pharaon, quomodo eam non concedet Christianus rex et princeps sacerdotibus Christi? Eorum enim honos vel contemptus ad Deum ipsum pertinet, et quod in eos confertur, Deo confertur, qui ubertim vires pendendæ, principisque remunerabitur, ait S. Chrysostomus, hom. 63.

Tropologicæ Origenes: Sacerdotes Dei, inquit, amant partem in cælis accipere, terrenam repudiant: Pharaonis vero sacerdotes suam partem habent in terra.

23. DIXIT ERGO JOSEPH, — anno sterilitatis septimo et ultimo, ut sererent in sequentem annum fertilitatis rediret: ita Philo, qui et addit Josephum speculatores possidisse, qui viderent, ut satisfactione ea pars impenderetur, ne quis eam in cibos absumeret.

23. SALUS NOSTRA IN MANU TUA EST. — Hebraice

(2) Vers. 21. Populum etiam transire fecit, transtulit, in urbes alias, ab extremis Ægypti finibus ad extremos fines. Quod nobis durissimum videtur, non item Ægyptiis, ut patet ex vers. 25. Neque totus regni Ægypti illis temporibus status nobis ita est cognitus, ut de his, quæ a Josepho instituta esse hic et versus præced. legimus, judicium omni ex parte æquum facere possimus. Cf. Anquetil-Duperron, Voyage aux Grandes Indes, Paris 1808, tom. III, pag. 211, Dissertation sur la propriété individuelle et foncière dans l'Inde et en Égypte.

Moraliter, Chisidarii, Gno. 20, est Republicam locupletat.

est, tu vivificasti nos (tu nobis tua alimonia vitam servasti), inveniamus gratiam in oculis domini mei (in oculis tuis, o Joseph), ut sinus servus Pharaonis. Quasi dicant: Tu es auctor et servator vite nostræ, tu nos restituisti in vitam; vicissim nos ergo pro hac alimonia et salute, tibi et Pharaoni nos in servos offerimus; imo et pro magno beneficio reputabimus, si nos in servitutem, ac consequenter in curam et providentiam tuam recipias, tam tu, quam Pharaon, qui nobis per te tam provide et benigne in hac fame providit, ut satius sit illi servire, ab illo regi et pendere, quam nostra libertate frui, nos regere, nos et nostra curare et providere; ne rursum in famem similem malum incurramus.

26. FACTUM EST QUASI IN LEGEM. — Hæc pensio regia constituta a Josepho vim perpetuæ legis accepit. Ita Hebræa, Chaldaea et Græca, q. d. Joseph induxit consuetudinem, quæ etiam hodie instar legis perdurat, ut regibus Ægyptiorum quinta pars frugum solvatur. Vide quam æque et leniter eum subditis agat Joseph; hodie non desunt tyranni, qui sine titulo plusquam dimidiam partem exigunt et extorquent. Rursum, hæc ita disposuit Deus, ut Pharaonis remuneraretur beneficentiam quam in justum senem Jacobum, ejusque filios contulerat.

Moraliter, discant a Josepho principum consilii et præcepti, se non suis, sed republicæ et principum commodis studere debere. Joseph enim, cum esset princeps Ægypti, noluit ditare se, nec evertere patrem et fratres ad ampla officia, cum id facile et sine invidia facere potuisset, imo Pharaon id cuperet: idque ut ostenderet quam fideliter republicam administraret, quamque alienus esset a cupiditate, ac privato sui et suorum amore. Voluit ergo ut in eodem officio et gradu, quo consueverant, permanerent, essentque pastores ovium, ac suo labore et cura victum sibi pararent. Inhaeantur hoc exemplum Prælati nostri aevi, illi, qui cum ex humili in altum tolluntur, secum eodem attollere volunt suos nepotes et cognatos; ut rem propriam magis quam publicam agere videantur, ac opes Ecclesiæ non quasi Ecclesiæ, sed ut privatas administrent, easque in sum et suorum usum, imo luxum convertant. Qualem hi Christo Domino rationem reddent villicationis suæ in ultimo et magno mundi die!

Talis fuit apud Romanos M. Atilius Regulus, qui cum summis rebus præfulset, adeo tamen pauper mansit, ut se, conjugem liberosque toleraret agello, qui colebatur per unum villicum, ejus audita morte scripsit Regulus senatui de successore: destitit enim rebus morte servi, necessarium esse presentiam suam. P. Scipionem Africanum juniorem memorant annis 34 quibus vixit, nil emisse, nil vendidisse, nil ædificasse: libras autem argenti 33 tantum in magna substantia, et auri duas reliquisse, cum tamen in ejus potestate victa fuisset Carthago, ab unoque

imperatorum omnium milites locupletati sint. Ita Ælianus, lib. XI. Aristides filius Lysimachi, qui multa domi militiæque præclare gessit, et Græcis tributum imperavit, non tantum post obitum reliquit, ut exaquis celebrandis sumptus esset. Ita Ælianus ibidem. Talis prorsus fuit et B. Thomas Morus, ut patet ex ejus Vita apud Stapleton. Epaminonda Artaxerxes magnum auri pondus misit, ut eum in suam traheret sententiam; sed ille legatis dixit: « Nil opus est pecunia; si enim rex ea vult, quæ Thebanis meis sint utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri satis; nam totius orbis opes accipere nolo pro patriæ charitate. Vos qui me incognitum tentastis, vestrique similem existimastis, non mirror, vobisque ignosco. Sed egredimini prope, ne alios corruptatis, cum me non poteritis; alioqui tradam vos magistratui. » Testis est Probus in ejus Vita. Idem, cum legati ferrent munera, ut eum corrumperent, ad prandium eos vocavit: apposita est mensa vilis, vinumque acedum; tum Epaminondas: « Abite, ait, et domino vestro mea prandia narrate, quibus me contentum, non facile suis muneribus ad proditionem alliciet. »

27. ISRAEL, — Jacob.

28. CENTUM QUADRAGINTA SEPTEM. — Nota: Hæc est periodus vite Jacobi. Primo, natus est Jacob anno mundi 2109, a diluvio 432. Secundo, Jacob mansit in domo patris usque ad annum ætatis 77, quo præripuit primogenituram Esau; ideoque timeus ejus insidias fugit in Haran. Tertio, in Haran, post septennium quo servivit Laban, accepit uxores, Liam et Rachelem. Ex Lia genuit Ruben anno ætatis 84, Simeonem anno 85, Levi 86, Judam 87, Joseph 91. Quarto, post genitum Joseph, omnesque proles præter Benjamin, servivit Jacob Labano alios sex annos pro gregibus, ita ut universim in Haran fuerit et servierit 20 annis: quibus expletis anno ætatis 97, reversus est in Chanaan. Quinto, Jacob anno ætatis 107 genuit Benjamin, in cujus partu mortua est Rachel. Sexto, sub annum Jacobi 88, contigit celebre illud diluvium Ogygis, quo terra Attica adeo vastata est, ut per annos 499 usque ad Cecropem sine rege et pene deserta fuerit, de quo Eusebius, lib. X Preparat. cap. ult., et S. Augustinus, lib. XVIII De Civit. cap. xviii, ubi et aliud ejusdem temporis portentum addit S. Augustinus, nimium, quod stella Veneris visa sit mutare colorem, magnitudinem, figuram et cursum suum. Septimo, Joseph venditus fuit anno ætatis sue 16 Jacobi 107. Luxit enim pater quasi mortuum per 23 annos, scilicet ad annum ætatis 130, quo cum filiis a Joseph evocatus, ex Chanaan descendit in Ægyptum. Octavo, Isaac mortuus est cum Jacob ageret annum ætatis 120. Nono, mortuus est Jacob anno ætatis 146, quo Joseph erat 56 annorum, puta anno mundi 2226. Decimo, mors Jacobi præcessit 197 annis egressum Hebræorum

Vers. 27. Vers. 28. Peritiam via Jacobi.

Intervium Ogygis quando contigit? Stella Veneris portento se variavit visis, quando?

ex Aegypto, ortum vero Mosis annis 118. Denique Jacobo degente in Aegypto, natum fuit S. Job patientie speulcum.

Vers. 29. 29. PONE MANUM TUAM SUB VERORE. — De hoc ritu jurandi dixi cap. xxiv, vers. 2.

FACIES MIHI MISERICORDIAM ET VERITATEM. — « Misericordia » significat gratiam et gratuitum beneficium; « veritas » significat fidelitatem, fidelemque beneficii collationem et executionem, *g. d.* Prestabis mihi hanc gratiam, ut me non hic, sed in Chanaan sepelias, illudque fideliter et veraciter exequeris.

Vers. 29 et 30. 29 et 30. UT NON SEPELIAS ME IN AEGYPTO, SED DOMUM MEAM CUM PATRIBUS MEIS. — Idem optavit, et mandavit sibi post mortem fieri Joseph, cap. l, vers. 21. Hujus voti causa fuit primo, quia optabat S. Jacob in terra sancta, in qua sola futurus erat Dei cultus, inter sanctos parentes, puta cum Isaac et Abrahamo, sepeliri in Hebron. Vide quanta preisei fuerit cura sepulcri, quamque optandum sit sepeliri inter sanctos. *Secundo*, voluit Jacob sepeliri in Chanaan, ut suorum posterorum animas ab Aegypti opibus et vitiiis avelleret, eisque firmam reditus et liberationis ex Aegypto, atque adipiscendae terre promissae, puta Chanaan, spem faceret. Ita Theodoretus, S. Chrysostomus, Rupertus. *Tertio*, id voluit, ut apud posterum suum in Chanaan habituros, hae sua, et patrum sepulcra essent viva fidei, pietatis et virtutis eorum monumenta pariter et incitamenta.

Quarta. Quarto, sciebat Jacob Christum in Chanaan nasciturum, moriturum et resurrecturum : hinc in ea sepeliri optat, ut eum Christo resurgere possit. Ita Tyrannus, Abulensis et alii. Quare ab omnibus Catholicis, inquit Abulensis, creditur inter alios qui cum Christo in die Paschae resurrexerunt, etiam Jacob resurrexisse.

Quinta. Addit tropologie S. Augustinus, quod Jacob desiderabat remissionem peccatorum, tam suorum, quam totius generis humani, per Christi mortem in Chanaan obeundam : hinc in ea sepeliri voluit. Simili de causa in Chanaan, puta in Bethlechem, vivere et mori voluit S. Hieronymus, S. Paula, multique alii Sancti. Denique in Chanaan sepeliri voluerunt patriarchae, ut essent particeps precum et sacrificiorum, quo ibi offerebantur : credebant eum ipsi esse Purgatorium.

Anagogice Rupertus : Jacob, inquit, exemplum vivis mortuus dedit, ut in spe patriae celestis pignus aeternae hereditatis, *g. d.* Jacob sepeliri voluit in Chanaan, ut posterum anhelaret ad caelum, cujus typus erat Chanaan.

IN SEPULCRO MAJOREM. — in spelunca duplici Hebronis, de qua cap. xxiii, vers. 17. Hinc fideles ab olim sepeliri solent inter fideles et sanctos, in locis sacris. Audi S. Dionysium, *Eccles. Hierarch.* cap. vii : « His peractis, inquit, Pontifex condidit in loco dignissimo corpus, cum aliis sui ordinis corporibus sacris. » Et Clemens Romanus, *lib. VI Constit. Apost.* cap. xxx : « Convenite, ait,

in cometeria, sacros libros in iis legentes, et psalentes pro his qui dormierunt. » Ea autem consecrari solere a sacerdotibus docet Gregorius Tironensis, *De Gloria Confess.* cap. cvi. Vocantur *sepulcra*, quasi dormitoria, eo quod fideles in Scriptura post mortem dicantur in iis dormire, extremo die iudicii resuscitandi, teste S. Augustino, *epist.* 122. S. Cyprianus, *lib. I, epist.* 4, arguit Maritalem quemdam, quod filios suos, exteranguntium more, « apud profana sepulcra deposuerit. » Quo ipso indicat jam tum sacra sepulcra fuisse pro Christianis. In templis autem saepe sepultos fuisse fideles, testatur S. Ambrosius, *lib. I De Abraham*, cap. iii; Hieronymus, in *Vita Paulae et Fabiola*; Augustinus, *lib. De Cura pro mortuis*, cap. i.

31. JURA ERGO. — Non diffidit Jacob verbo Josephi, sed juramentum exigit, ut Joseph hoc apud Pharaonem possit pretere, si Jacobi corpus in Aegypto retinere vellet. Ita Rupertus. Adit Abulensis : Seiebat, inquit, Jacob, quod Joseph, nisi eum tam arcte obligasset, intendebat facere ei sepulcrum pretiosum et memorabile in Aegypto. Juramentum ergo ab eo exigit, ut eo se obligatum sentiens, omnino prodesto abstat, et in avito patrum sepulcro modeste eum sepeliat in Chanaan. Ubi vide et imitare modestiam Jacob et amorem simplicitatis.

CONVERSES AD LECTULI CAPUT. — Ita vertunt quoque Aquila et Symmachus. Porro vertit se Jacob ad lecti caput versus Joseph, quia illud erat ad Orientem, quo se vertere solent adorantes, et cuius rei causa altaria versus Orientem extruntur; aut, ut vult Tyrannus, quia caput hoc lecti erat versus terram promissam, ad quem se adorantes convertiebant, cum extra illam erant, ut patet *Daniel. vi, 40; III Reg. viii, 44.* Ita et Ribera in *cap. xi ad Hebraeos*, Abulensis et alii hic (1).

Dices : Quomodo ergo Septuaginta et ex iis S. Paulus vertunt : *Adoravit Jacob fastigium virgae ejus*, puta sceptri Josephi ? Respondeo : Ex eo factum est quod Hebraei vox כַּטְוֵהוּ, si legas *matta*, significat lectulum; sin vero alii punctis legas *matte*, tunc significat virgam : utroque modo hic legi potest, et utraque haec lectio et versio est canonica. Utrumque ergo fecit Jacob, nimirum ipse voti compos factus, letusque ob datam sibi a Josepho promissionem, quod se sepeliret in Chanaan apud patres suos, illi gratias egit, et « adoravit, » id est, curvando se reverentiam exhibuit, ad veneratus est sceptrum, id est regiam potestatem, Josephi, illi a Pharaone, vel potius a Deo datam.

Secundo et magis genuine, Jacob gratias agens Deo eum adoravit et laudavit, quod hanc potestatem, et hanc etiam mentem sepeliendi se in Chanaan, dedisset Joseph; unde convertit se ad lectuli caput, vel quia hoc caput erat ad Orientem, vel quia spectabat terram Chanaan, uti dixi. Pluribus haec de re egi ad *Hebraeos xi, 21*.

Vide hic impletum somnium Joseph, caput xxxvii, vers. 9, quod pater et mater adoraturi essent eum. Dices : Rachel mater ejus jam pridem erat mortua, scilicet antequam Joseph a fratribus venderetur, ut patet capite xxxv, vers. 19.

(1) Sensus est, Jacobum, quum iurjurandum et promissionem a filio accepisset, praesentibus imbecillitate super lectum cubantem, cervicali suo se incubuisse, ut Deo de ea re gratias ageret.

ergo illa non potuit eum adorare. Respondet S. Chrysostomus, uxorem censi cum marito unam personam civiliter, juxta illud *Genes. ii* : « Erunt duo in carne una. » Marito ergo adorante, censi quoque uxorem adorare filium. « Si enim pater hoc fecit, inquit, multo magis illa, nisi ex hac vita praecepta fuisset, hoc fecisset. » Adde, Rachelem substituisse sibi Balam, quae adoravit Joseph, uti dixi cap. xxxvii, vers. 9.

ergo illa non potuit eum adorare. Respondet S. Chrysostomus, uxorem censi cum marito unam personam civiliter, juxta illud *Genes. ii* : « Erunt duo in carne una. » Marito ergo adorante, censi quoque uxorem adorare filium. « Si enim pater hoc fecit, inquit, multo magis illa, nisi ex hac vita praecepta fuisset, hoc fecisset. » Adde, Rachelem substituisse sibi Balam, quae adoravit Joseph, uti dixi cap. xxxvii, vers. 9.

CAPUT QUADRAGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob Ephraim et Manasse sibi in filios adoptat, *eisque, vers. 14, benedicens, praepoint Ephraim Manasse seniori, ac vers. 22, partem unam Joseph segregat.*

1. His ita transactis, nuntiatum est Joseph quod egrotaret pater suus : qui, assumptis duobus filiis Manasse et Ephraim, ire perrexit. 2. Dictumque est seni : Ecce filius tuus Joseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lectulo. 3. Et ingresso ad se ait : Deus omnipotens apparuit mihi in Luza, quae est in terra Chanaan : benedixitque mihi, 4. et ait : Ego te augeth et multiplicabo, et faciam te in turbas populorum : daboque tibi terram hanc, et semini tuo post te in possessionem sempiternam. 5. Duo ergo filii tui, qui nati sunt tibi in terra Aegypti antequam huc venire ad te, mei erunt : Ephraim et Manasse, sicut Ruben et Simeon reputabuntur mihi. 6. Reliquos autem quos genueris post eos, tui erunt, et nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. 7. Mihi enim, quando veniebam de Mesopotamia, mortua est Rachel in terra Chanaan in ipso itinere, eratque verum tempus : et ingrediebar Ephratam, et sepelivi eam juxta viam Ephratae, quae alio nomine appellatur Bethlehem. 8. Videns autem filios ejus, dixit ad eum : Qui sunt isti ? 9. Respondit : Filii mei sunt, quos donavit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, ut benedicam illis. 10. Oculi enim Israel caligabant praesentia senectute, et clare videre non poterat. Applicitosque ad se, deosculatus et complexus eos, 11. dixit ad filium suum : Non sum fraudatus aspectu tuo : insuper ostendit mihi Deus semen tuum. 12. Cumque tulisset eos Joseph de gremio patris, adoravit pronus in terram. 13. Et posuit Ephraim ad dexteram suam, id est, ad sinistram Israel : Manassen vero in sinistra sua, ad dexteram scilicet patris, applicuitque ambos ad eum. 14. Qui extendens manum dexteram, posuit super caput Ephraim minoris fratris : sinistram autem super caput Manasse qui major natus erat, commutans manus. 15. Benedixitque Jacob filiis Joseph, et ait : Deus, in cujus conspectu ambulaverunt patres mei, Abraham et Isaac : Deus qui pascit me ab adolescentie mea usque in praesentem diem : 16. Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicit pueris istis : et invocetur super eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum, Abraham et Isaac, et evocentur in multitudinem super terram. 17. Videns autem Joseph quod possidet pater suus ad dexteram manum super caput Ephraim, graviter accepit, et apprehensam manum patris levare conatus est de capite Ephraim, et transferre super Manasse. 18. Dixitque ad patrem : Non ita convenit, pater, quia hic est primogenitus : pone dexteram tuam super caput ejus. 19. Qui renuens, ait : Scio, filii mei, scio : et iste quidem erit in populos, et multiplicabitur : sed frater ejus minor, major erit illo : et semen illius crescet in gentes. 20. Benedixitque eis in tempore illo, dicens : In te benedicetur Israel, atque

dicetur : Faciat tibi Deus sicut Ephraim, et sicut Manasse. Constituitque Ephraim ante Manassen. 21. Et ad Joseph filium suum : En ego morior, et erit Deus vobiscum, reducetque vos ad terram patrum vestrorum. 22. Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tui de manu Amorrhæi in gladio et arcu meo.

VERS. 2. 2. CONFORTATUS, — tum ex gaudio concepto ex adventu filii charissimi Josephi, tum ex speciali dono et confortatione Dei, qui uti corpori spiritum fortitudinis, ita animo Jacobi meriti, suisque valedicturi spiritum prophetie indidit, ut patet ex sequentibus.

VERS. 4. 4. DABO TIBI TERRAM HANC, — Chananzam. Jacob hic certus ex Dei promissione Chananzam sibi, id est posteris suis, tradendam; hic et cap. seq. eam inter duodecim filios suos partitur et distribuit.

IN POSSESSIONEM SEMPTERNAM, — non absolute, sed respectu vite stirpis et gentis, q. d. Quamdiu durabit tua gens, tuus populus, tuorum filiorum respublica et regnum, tamdiu possidebunt ipsi Chananzam, ac consequenter, semper, id est, toto tempore sue respublice et regni possidebunt eam : si enim gens evertatur vel intereat, quid mirum si amplius terram suam non possideat? Vide *Can. 4.*

VERS. 5. 5. MEI ERUNT, — censo eos meos filios, æque ac Rubenum et Simeonem. Nota : Jacob hic duos Josephi filios, suos nepotes, puta Ephraim et Manassen, sibi adoptat in filios, ut quisque eorum separatam tribum constituat, et propriam hereditatem in Chananea adeat, æque ac Ruben, Simeon alique sui filii : nam alioqui Ephraim et Manasses, patri Josepho succedentes, unam tantum tribum Joseph constituisent, unamque tantum patris portionem in Chananea adissent; nunc vero a Jacobo tribus Joseph in duas dividitur, puta in Ephraim et Manasse, ut illi pari jure censeantur et succedant cum Ruben, Juda alisque immediatis suis filiis.

VERS. 6. 6. RELIQUOS AUTEM QUOS GENERIS POST EOS, TUI ERUNT, — tui censebuntur. Nam Ephraim et Manasse a me adoptati, mei censeantur. Non legitur Josephum alios genuisse.

ET NOMINE FRATRUM SUORUM VOCABUNTUR IN POSSESSIONIBUS SUIS. — « Fratrum, » puta Ephraim et Manasse, q. d. Si aliquos post hos genueris filios, illi non constituent tribum separatam, sed ad tribum Ephraim vel Manasse aggregabuntur, et in divisione Chananzæ, eandem cum illis portionem hereditatis accipient.

VERS. 7. 7. MIHI ENIM QUANDO VENIEBAM DE MESOPOTAMIA, MORTUA EST RACHEL. — Pro *enim*, ex Hebræo verti potest, *autem*. Ita Vatablus, inquit hic Jacob Joseph mentionem Rachelis, primo, quia Rachel erat mater Josephi, uxorque Jacobi dilectissima; solent enim parentes apud filios sæpe matrem refricare memoriam, q. d. Dixi de filiis tuis, eos me adoptare in meos; nam quod ad Rachelem matrem tuam attinet, illa mihi premature crepta,

et mortua est, cum adhuc plures mihi parere potuissent filios, ideoque eorum loco filios tuos, in meos mihi illique adopto. Secundo, videtur Jacob ex precedentis capitis colloquio cum Josepho, in eo deprehendisse signa aliqua admirationis, cur tantopere pater cum tantis sumptibus cuperet sepeliri in Chanaan, puta in Hebron apud suos majores, cum tamen ibidem non sepelivisset Rachelem suam dilectissimam, sed in Bethlehem. Huic ergo admirationi obviat hic Jacob, sequæ exequatur, quod Rachelem non ad vitandos sumptus vel itineris difficultates, sed ob tempus verum quo facile tabescent et putrescent corpora mortua, statim in loco quo consistebat, puta juxta Bethlehem, sepelire debuisset, nec uti optabat, eam in Hebron deportare potuerit. Ita Lyranus, Abulensis et alii.

Addit *tertio* Glossa, forte prophetice Jacobum hic commemorare, Rachelem esse sepultam in Bethlehem, quia ibidem nasciturus erat Christus, quasi id ipsum hic in spiritu præviderit Jacob.

11. NON SUM FRAUDATUS ASPECTU TUO. — Hebraice est significativus : « Quod faciem tuam viderem, nunquam apud me cogitasset, et ecce Deus ostendit mihi etiam semen tuum. » Ita Vatablus.

12. DE GREMIO PATRIS. — Ephraim et Manasse accedentes ad avum Jacobum, præ senio sedentem in lecto, genuflexerant, caputque in gremium ejus dimiserant; ne ergo avum gravarent, et ut illis commodius benediceret, Joseph inde amotus, utrimque collocaat ad latus patris.

Nota : Ephraim et Manasse hoc anno 147 Jacobi, qui fuit Josephi 56, facile erant 22 annorum; nati enim sunt ante septennium sterilitatis, paulo post principatum patris, qui contigit anno ejus 30, ut patet cap. xli, vers. 50 et seq.

ADORAVIT — Joseph tum patrem, illi se reverenter incurvando; tum proprie Deum, gratias agens pro hoc beneficio et benedictione patris.

Nota hic humilitatem, obedientiam, pietatem et charitatem Josephi principis erga parentem plebeum et infirmum. Ita B. Thomas Morus Angliæ cancellarius existens, flexis genibus a patre suo benedictionem petebat, idemque sacerdoti celebranti officiose ministrabat. Alfonso, Aragonum rex, patri Ferdinando obviam progressus, equo desiluit, ac pedibus comitabatur; monenti autem patri, aliorum procerum more equo conscenso adequaretur, respondit : « Alis liberum sit agere quod voluerint, ego nunquam adducar quia patrem, quin regem et eum ægrotum, pedibus sequar. » Testis est Panormitanus. Salomon rex assurgens processit obviam matri suæ Bersabee, eique incurvando se honorem detulit, ac

jussit ei poni solium ad dexteram suam, addens : « Pote, mater mea : neque enim fas est ut avertam faciem tuam, » III *Reg. ii, 20.*

VERS. 14. 14. MANUM DEXTERAM POSUIT SUPER CAPUT EPHRAÏM. — Jacob hic prophetice præfert juniorem Ephraim seniori Manasse. Primo, quia ex Ephraim nascituri erant reges Israel, puta decem tribuum. Ita Eusebius. Secundo, quia hæc tribus et gloria et numero superabit tribum Manasse, uti prædicitur Jacob vers. 19. Tertio, quia ex Ephraim nasciturus erat Josue, qui fuit dux Israelis, eumque induxit in Chanaan, unde et typos fuit Christi, qui nos in cælum inducit. Ita S. Hieronymus.

Nota : Jacob hanc prelationem et præminentiæ Ephraim præ Manasse, significat per manum dexteram, quam ei imposuit; manus enim dextera nobilior, potior et robustior est quam sinistra.

Ubi advertit dexteram in Scripturis symbolum esse primo, roboris et fortitudinis, ut *Psal. x* : « Dextera tua juveniat omnes qui oderunt te; » et *Psal. xlii* : « Brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua. » Secundo, auxilii et adjutorii, ut *Job xiv* : « Operi manuum tuarum porriges dexteram. » Tertio, honoris et glorie, ut *Psal. cix* : « Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. » *El. Math. xxv*, dicuntur electi in die judicii collocandi ad dexteram Christi; et Salomon, III *Reg. ii*, matrem suam honorare volens, collocavit eam in throno ad dexteram suam. Quarto, eximii amoris, ut *Can. ii* : « Dextera illius amplexabitur me. » Quinto, mirificæ voluptatis ac dulcedinis, ut *Psal. xv* : « Delectationes in dextera tua. » Sexto, dextera in Scripturis significat id quod bonum, rectum et sanctum est, sicuti sinistra significat id quod malum, parvum et perversum est, ut *Prov. xiv* : « Vias quæ a dextris sunt, novit Dominus; perversa vero sunt, quæ a sinistris sunt. » *El. Eccl. x* : « Cor sapientis, in dextera ejus : et cor stulti, in sinistra illius. » Sic vulgo dicimus, sinistra suspicio, sinister oculus, sinistrum judicium, id est malum. Septimo, dextera significat bona maxima, qualia sunt æterna : sinistra vero significat parva et exilia, qualia sunt temporalia, *Prov. iii, 16* : « Longitudo dierum in dextera ejus, et in sinistra illius divitiæ et gloriæ. » Ubi per longitudinem dierum significatur beate vite æternitas, quam affert sapientia : per divitias vero et gloriam, significatur humana et temporalia bona presentis vite. Ita Pererius.

QUARTO. — Ubi advertit dexteram in Scripturis symbolum esse primo, roboris et fortitudinis, ut *Psal. x* : « Dextera tua juveniat omnes qui oderunt te; » et *Psal. xlii* : « Brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua. » Secundo, auxilii et adjutorii, ut *Job xiv* : « Operi manuum tuarum porriges dexteram. » Tertio, honoris et glorie, ut *Psal. cix* : « Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. » *El. Math. xxv*, dicuntur electi in die judicii collocandi ad dexteram Christi; et Salomon, III *Reg. ii*, matrem suam honorare volens, collocavit eam in throno ad dexteram suam. Quarto, eximii amoris, ut *Can. ii* : « Dextera illius amplexabitur me. » Quinto, mirificæ voluptatis ac dulcedinis, ut *Psal. xv* : « Delectationes in dextera tua. » Sexto, dextera in Scripturis significat id quod bonum, rectum et sanctum est, sicuti sinistra significat id quod malum, parvum et perversum est, ut *Prov. xiv* : « Vias quæ a dextris sunt, novit Dominus; perversa vero sunt, quæ a sinistris sunt. » *El. Eccl. x* : « Cor sapientis, in dextera ejus : et cor stulti, in sinistra illius. » Sic vulgo dicimus, sinistra suspicio, sinister oculus, sinistrum judicium, id est malum. Septimo, dextera significat bona maxima, qualia sunt æterna : sinistra vero significat parva et exilia, qualia sunt temporalia, *Prov. iii, 16* : « Longitudo dierum in dextera ejus, et in sinistra illius divitiæ et gloriæ. » Ubi per longitudinem dierum significatur beate vite æternitas, quam affert sapientia : per divitias vero et gloriam, significatur humana et temporalia bona presentis vite. Ita Pererius.

SEPTIMO. — Ubi advertit dexteram in Scripturis symbolum esse primo, roboris et fortitudinis, ut *Psal. x* : « Dextera tua juveniat omnes qui oderunt te; » et *Psal. xlii* : « Brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua. » Secundo, auxilii et adjutorii, ut *Job xiv* : « Operi manuum tuarum porriges dexteram. » Tertio, honoris et glorie, ut *Psal. cix* : « Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. » *El. Math. xxv*, dicuntur electi in die judicii collocandi ad dexteram Christi; et Salomon, III *Reg. ii*, matrem suam honorare volens, collocavit eam in throno ad dexteram suam. Quarto, eximii amoris, ut *Can. ii* : « Dextera illius amplexabitur me. » Quinto, mirificæ voluptatis ac dulcedinis, ut *Psal. xv* : « Delectationes in dextera tua. » Sexto, dextera in Scripturis significat id quod bonum, rectum et sanctum est, sicuti sinistra significat id quod malum, parvum et perversum est, ut *Prov. xiv* : « Vias quæ a dextris sunt, novit Dominus; perversa vero sunt, quæ a sinistris sunt. » *El. Eccl. x* : « Cor sapientis, in dextera ejus : et cor stulti, in sinistra illius. » Sic vulgo dicimus, sinistra suspicio, sinister oculus, sinistrum judicium, id est malum. Septimo, dextera significat bona maxima, qualia sunt æterna : sinistra vero significat parva et exilia, qualia sunt temporalia, *Prov. iii, 16* : « Longitudo dierum in dextera ejus, et in sinistra illius divitiæ et gloriæ. » Ubi per longitudinem dierum significatur beate vite æternitas, quam affert sapientia : per divitias vero et gloriam, significatur humana et temporalia bona presentis vite. Ita Pererius.

COMMUTANS MANUS. — Hebraice est *סָבַח אֶת יָדָיו* *sichel et idaf, fecit intelligere manus suas, id est, sponte, sciens et prudens manus suas transposuit, scilicet decussavit, in modum crucis.*

hinc allegorice, Rupertus : Ephraim, inquit, sunt Gentes, quæ per manuum transpositionem, id est, per crucem Christi, cui crediderunt, prelatæ sunt Manasse, id est Judæis. Sic et Tertullianus, lib. *De Baptismo*, et Damascenus, lib. IV, cap. xii, docet cancellatas manus Jacobi præsignasse crucem Christi.

Tropologie Theodoretus : Disce, inquit, hic Deum non prima et nobiliora, uti homines, sed ultima et viliora prælegere et præponere. Sic Deus hominem angelo, Abelum Caino, Isaacum Ismaeli, Jacobum Esau, Josephum Rubeno, Moysen Aarone, Davidemque septem fratribus prætulit et præposuit.

13. IN CUCUS CONSEQUUTI AMBULAVERUNT, — quem quasi presentem, sequæ intuentem semper revereri sunt, cui quasi famuli asservierunt et servierunt, coram quo sancte et reverenter, jugiter conversati sunt patres mei. Vide dicta cap. v, vers. 22.

DEUS QUI PASCIT ME AB ADOLESCENTIA. — « Hæc, inquit S. Chrysostomus, gratæ animæ ac piæ, et bene memoris beneficiorum Dei sunt verba (1). »

16. ANGELUS, — custos meus, subandi hic vocem quoque, q. d. Deus benedixit pueris istis, angelus quoque meus benedixit iisdem. Ita Vatablus et Abulensis (2).

INVOCETUR SUPER EOS NOMEN MEUM, — id est, vocentur filii mei, ac consequenter filii Isaac et Abrahæ. Ita Theodoretus. Hoc enim in Scriptura significat, « invocari nomen aliorum super aliquem, » ut cum dicitur : « Nomen tuum invocatum est super nos, » sensus est, nos vocamur tuo nomine, puta vocamur tui filii, tuus populus.

Moraliter S. Chrysostomus, *homil. 86*, docet parentes, ut instar Jacob, non tam opes, quam Dei benedictionem filios relinquunt. « Ne igitur, inquit, operam nostram in colligendis opes collocemus, quas reliquamus filijs. Sed doceamus eos virtutem, et benedictionem Dei illis imprecemur. Iste sunt ineffabiles divitiæ quæ non absumuntur, quæ quotidie substantiam nostram augment. Nihil enim virtuti par, nihil virtute potentius : nisi hanc habeat qui diadema gerit, quovis panniculoso paupere miserius erit. Hoc igitur nostros filios doceamus, ut virtutem rebus omnibus præferant, nihilque faciunt divitiarum abundantiam. » Hæc enim juvenibus sæpe est id quod culter pueris, quem matres iis adimunt, ne eos se lædant. « Nascuntur enim inde luxus, delicia, absurda voluptates, et infinita mala. »

19. CRESCET IN GENTES. — Hebraice, *erit plentudo vel multitudo gentium*, id est plene, multe et numerose gentes, familie et populi ex eo nascuntur, adeoque reges, qui decem tribus, quasi multis gentibus imperabunt.

20. IN TE BENEDICETUR ISRAEL. — « In te, » id est, instar tui : *beta* enim præpositionis ponitur pro affini *cap*h similitudinis, q. d. Dum parentes volent filijs suis Israelitis bene precari, dicent : Multiplicet te Deus, sicut multiplicavit Ephraim et Manassem.

(1) Imago e vita pastoritia, quam Jacobus egit, desumpta est.

(2) Quam Angelo huic tribunatur quod Dei solius proprium sit, angelum increatum, sive Messiam, ac populi Israelitici ductorem, Angelum testamenti, hic indicari multi putant, qui passim patribus specie angeli apparuit.

22. DO TIBI PARTEM UNAM EXTRA FRATRES TUOS, QUAM TULI DE MANU AMORRHEI, IN GLADIO ET ARCU MEQ. — Pars hæc singularis, quam ex divisione Chananeæ eximit Jacob, deditque speciali donatione Joseph, fuit ager urbis Sichem vel Sichar, ut patet Joan. iv, 5, et ex Septuaginta qui vertunt: *Do tibi Sichiman, præcipuum super omnes fratres tuos*, etc. Acceperunt enim ipsi Hebræum **סכמ** *sechem*, ut nomen proprium, significans Sichem, vel Sichimam, quod S. Hieronymus, Chaldaeus et alii acceperunt ut appellativum, significans *humerum*, id est *partem*.

Quo gladio Jacob obtinuit agrum Sichem? Resp. Prima.

Dices: Hunc agrum emit Jacob, cap. xxxiii, vers. 19, et Josue cap. ult. vers. 32; quomodo ergo dicitur hic quod eum acquisierit gladio? Respondent primo Eusebius et S. Chrysostomus, quod Simeon et Levi urbem et agrum Sichem, ob stuprum Dinæ a Sichimitis illatum, jure belli sibi patrique subegerint. Verum hanc vim et hoc bellum damnavit ipse pater Jacob non tantum vivens, sed et moriens, ut patet cap. seq., vers. 6.

Secunda.

Secundo, Chaldaeus, et ex eo Abulensis et Abensæra vertunt, *quam tuli gladio*, id est, *oratione et precibus*: hæc enim sunt arma et gladii piorum et sanctorum, qualis erat Jacob.

Tertia.

Tertio, S. Hieronymus: *In gladio*, inquit, et arcu, id est, fortitudine, puta in pecunia, quam multo et labore et sudore acquisivi. Unde Hebræum **קשה** *keset*, quod Noster arcam vertit,

si scribatur per *thet*, **קשט**, significat *nummum*. Ita Latine *sagittarius* vox est ambigua: nam et hominem significat, et numisma Persicum, a nota genere ita nuncupatum. Quod genus nummi idem erant qui Darici quoque dicuntur, teste Plutarcho in *Apophtheg*. Ex quo celebre manavit Agasilai dictum, « se ex Asia pulsus triginta millibus sagittariorum, » cum Persarum rex ea numerorum summa corruptis per Timocratem Atheniensibus, effecisset ut is de provincia decederet.

Quarto, Hebræi aliqui putant esse prolesim et enallagen temporis: « quam tuli, » id est, quam auferam et accipiam, puta per nepotes et posteros meos, qui sub Josue Sichimam totamque Chananeam expugnabunt, sibi que subjicient.

Quinto et optime, Jacob agrum situm in Sichem prius emit pecunia ab Iemot, cap. xxxiii, 39. Sed cum post stragem Sichimis a suis illatam, metuens ne Chananeæ in se virescerent irruerent, inde abiisset, tunc agrum hunc Sichemensem occuparunt vicini Amorrhæi, quos rediens Jacob vi et armis expulit, summeque agrum in gladio et arcu recepit, hoc enim hic clare dicitur, licet alibi res gesta non narretur. Ita ex Andrea Masio Perrierus (1).

Quinta et generalis.

(1) Quam Sichemus supra cap. xxxiv, 2, *Chavrus* dicitur, verisimile est Amorrhæos hic pro Chananeis generatim dici, ut *Amos* ii, 9, quod illi Chananeorum, quibus et Chivæ accensebantur, potentissimi essent.

CAPUT QUADRAGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jacob moriturus convocatis filiis benedicit, et prophetizat quæ posteris bona malaque sint eventura. Secundo, vers. 29, jubens se sepeiri in Chanaan moritur. Aliqui caput hoc inscribunt: Benedictiones duodecim Patriarcharum; alii: Prophetia de duodecim Patriarchis. Utrique vere et recte: utrumque enim hic agit Jacob.

1. Vocavit autem Jacob filios suos, et ait eis: Congregamini, ut annuntiem quæ ventura sunt vobis in diebus novissimis. 2. Congregamini, et audite, filii Jacob, audite Israel patrem vestrum. 3. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei: prior in domis, major in imperio. 4. Effusus es sicut aqua, non crescas; quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum ejus. 5. Simeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia. 6. In consilium eorum non veniat anima mea, et in cæcis illorum non sit gloria mea; quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. 7. Maledictus furor eorum, quia pertinax: et indignatio eorum, quia dura: dividam eos in Jacob, et dispergam eos in Israel. 8. Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. 9. Catulus leo: Is Juda: ad prædã, filii mi, ascendisti: requiescens accubisti ut leo, et quasi lævæa, quia susceperit eum? 10. Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. 11. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o filii mi, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ pallium

suum. 12. Pulchriores sunt oculi ejus vino, et dentes ejus lacte candidiores. 13. Zabulon in littore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sidonem. 14. Issachar asinus fortis accubans inter terminos. 15. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima: et suppositit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens. 16. Dan judicabit populum suum sicut et alia tribus in Israel. 17. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. 18. Salutare tuum expectabo, Domine. 19. Gad accinctus præliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum. 20. Aser, pinguis panis ejus, et præbebit delicias regibus. 21. Nephtali, cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis. 22. Filius accrescens Joseph, filius accrescens et decorus aspectu: filia discurrerunt super murum. 23. Sed exasperaverunt eum et jurgati sunt, invideruntque illi habentes jacula. 24. Sedit in forti areus ejus, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illis per manus potentis Jacob: inde pastor egressus est lapis Israel. 25. Deus patris tui erit adjutor tuus, et Omnipotens benedicit tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi jacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulvæ. 26. Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus, donec veniret desiderium collium æternorum: fiant in capite Joseph, et in vertice Nazarai inter fratres suos. 27. Benjamin, lupus rapax, mane comedit prædã, et vespere dividet spolia. 28. Omnes hi in tribus Israel duodecim; hæc locutus est eis pater suus, benedixitque singulis, benedictionibus propriis. 29. Et præcepit eis, dicens: Ego congrego ad populum meum: sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici quæ est in agro Ephron Hethæi. 30. contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ad Ephron Hethæo in possessionem sepulcri. 31. Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem ejus: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca conjuge sua: ibi et Lia condita jacet. 32. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit, appositusque est ad populum suum.

Nota hic in Jacobo priscum morem, quo parentes morituri, suis filiis vel subditis extrema dabant, vel oracula, vel monita salutis, ac deinde eis benedicebant. Sic fecit et Moses, *Deuter.* cap. xxxi, xxxii et xxxiii; et Josue, cap. ult.; et Samuel, *i Reg.* cap. xii; et Tobias, cap. iii; et Mathathias, *i Machab.* ii; et Christus Dominus, *Joan.* cap. xiv et xv.

PROPHETIA ET BENEDICTIO RUBEN.

3. RUBEN PRIMOGENITUS MEUS, — quoad genera- tionem et nativitatem; nam aliqui Jacob eum

(1) Haud pauci e Rationalistarum schola fidenter pronuntiarunt, quod hoc capite continetur carmen et vaticinium, neque a Jacobo, neque ad ejus statum satis apposite referri poss. Quos si interrogas qua arte sit confectum, singuli in suam abeunt sententiam. Davidis temporibus illud pertinere, verisimile est Heinrichsio eum ob memoratam vers. 20 regiam dignitatem, tum ob æquorum vers. 17 factam mentionem: quod argumentum quid valeat, ait ipse Rosenmullerus ad h. l., nos quidem non satis perspicere fatemur, quum quid obset quomomus Jacobus utriusque illius rei mentionem injicere poterit, haud facile appareat. Cf. supra xxxv, 11. Alii aliter. Clericum offendit stylus, poeticus magis ac grandior, quam expectandus a seno decrepito, mortique vicino. At, omisso etiam divino allatu, priscorum, minusque excultorum, nec subtili dicendi generi assuetorum hominum sermonem sponte sua ad poësin proxime accedens, quis nasci? Præterea venerandi senis, filios ultimam congregatos eorum conspicientis, animum ita concitatum fuisse, ut ipse sermo sese altius solito efferret, et animi commoti affectum ultimis suis verbis pondus et gravitatem addidisse, ipsa fert animi humani natura. Nec desunt inter Arabum carmina, *asra* dicta,

1. In novissimis diebus. — In futuris temporibus. Hebræum enim **אחרית** *acharit*, quod Noster vertit *novissimum*, significat sequens, posterius, postea futurum: Jacob enim hic predicat quædam quæ mox secuta sunt, quædam quæ sub Josue, quædam quæ sub Judicibus, quædam